

tribuna

LJUBLJANA, letnik XXIX,

3. marec 1980

ŠTEV. 12

STUDENTSKI ČASOPIS

cena 3 din

USMERJENO IZOBRAŽEVANJE

K JAVNI RAZPRAVI O PREDLOGU ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU

Na ljubljanski univerzi bi morala že kak teden potekati javna razprava o predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju. Komisija za njeno vodenje pri univerzitetni konferenci ZSMS je posamezne izvide predloga že zdavnaj poslala osnovnim organizacijam na fakultetah. Hkrati so osnovne organizacije dobile tudi spremne dopise, v katerih so obveščene o tem, kako, kdaj in zakaj organizirati javno razpravo o tem zakonskem predlogu.

V eni prejšnjih številčk študentskega časopisa smo, prav tako v uvodniku, zapisali, da bo prav izpeljava javne razprave o predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju prva ovira in pokazatelj začrtanih sprememb v univerzitetni organizaciji ZSMS, sprememb, ki so postale nujne in na katere je predsedstvo UK ZSMS že dalj časa opozarjalo. No, zdaj je razprava tu!

Časa zanjo ni na pretek, saj je predvideno, da se bo morala zaključiti že pred iztekom marca. To narekuje hitro organizacijo in izpeljavo te razprave kljub temu, da bo izredno malo časa, ki je namenjeno za to, botrovalo maloštevilni, skopi in vsebinsko formalistični razpravi. Toda ne slepimo se z lažnimi dilemami, kot da je recimo vseeno, če v razpravi sodelujemo, saj da bo zakon tako ali tako sprejet, pa če univerzitetne organizacije sodelujejo ali ne. NE!! To je defetistična in kapitulantska pozicija, ki bo univerzitetno organizacijo in ZSMS sploh še bolj potisnila na obrobje družbenih dogajanj. To že zaradi „alibija“ za bodoča vpletanja v „javne zadeve“ ni dobro!

Še manj pa koristi vpletanju v to konkretno „javno zadevo“, ki, vsaj navzven kaže tako, ne posega bistveno v visokošolsko izobraževanje. Kakšnih bistvenih sprememb v odnosu na zakon o visokem šolstvu namreč zakon o usmerjenem izobraževanju ne uzakonja!? Razen, in to je bistvena sprememba, da je sedaj celoten sistem vzgoje in izobraževanja „sistemsko“ urejen (o graditvi tega sistema tu ne bomo posebej pisali). Kar se navzven kaže kot nebstveno, nespremenjeno, je le dejanska posledica teh „sistemskih“ sprememb, ki se bodo v visokem šolstvu najpozneje udejanjale, izrazile, najpozneje bodo oblikovane kot dokončne in bodo v okviru visokega šolstva – nerešljive! Torej: ne le, da se zdi, ampak je tudi res, da je sodelovanje v javni razpravi o predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju pomembno PREDVSEM zaradi zakonskih določil, ki urejujejo izobraževanje (in ostalo, česar tudi zakon ne imenuje več tako) neposredno po osnovni šoli.

Fronta pa je sploh drugje, pravzaprav sploh ne najprej v sistemu vzgoje in izobraževanja! Zato, da tega ne bomo pozabili. Seveda pa to ne pomeni, da bomo tako pomembno področje pustili izven dometa svoje težke artilerije ali bolje majhnih pokalic, s katerimi univerzitetna organizacija ZSMS straši že nekaj let. Pa ne, da ne bi bilo primernih ciljev! To tudi ne pomeni, da bomo pustili javno razpravo vnemar, da se bodo v njej in na podlagi nje zaredili taki molji, za katere enostavno ne bo več moč dobiti primernega naftalina.

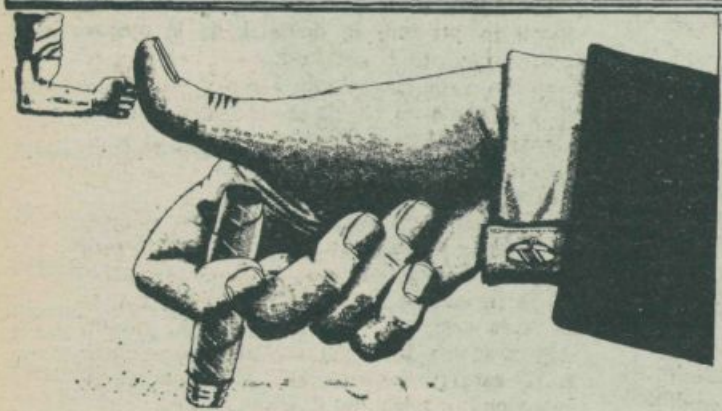
To pomeni, da bo univerzitetna organizacija ZSMS AKTIVNO delovala v tej javni razpravi, da bodo člani osnovnih organizacij še enkrat temeljito pregledali pripombe in predloge k osnutku tega zakona, prebrali razprave, ki jih je objavljala tudi Tribuna in ostali časopisi in revije, in na podlagi tega ocenili, spremenili, dopolnili,

okrnili predlog zakona o usmerjenem izobraževanju.

Tako zbrane ocene, spremembe, dopolnila, okrnitve, pripombe, pa morajo, tudi v imenu univerzitetne organizacije ZSMS, braniti naši delegati v skupščini SRS. In zato bomo na koncu od naših delegatov zahtevali poročilo o tem – kaj so storili, kako so branili naša

stališča. Sistem delavskega in socialističnega samoupravljanja nam to pravico in dolžnost priznava kakor nam priznava in omogoča tudi to, da si izberemo take delegate, ki bodo sposobni in zmožni braniti in uveljavljati naša stališča! In na to pravico se bomo, če bomo to potrebno, sklicevali! Naj živi delavski samoupravljanje!

Uredništvo

TRIBUNA, ŠTUDENSKI ČASOPIS
IZDAJA – UK ZSMS LJUBLJANA
Trg osvoboditve 1/II – 86
Telefon: (061) 21–280

Uredništvo:

Franc Milošič – glavni urednik, Igor Bavčar – odgovorni urednik, Bojan Korsika – teorija, Rudi Podgornik – naravoslovje, Igor Žagar – kultura, Nives Vidrih – lektorica, Mitja Maruško – prodaja, Mojca Dobnikar, tajnica

Izdajateljski svet:

Rudi Rizman, Primož Heinz, Mile Šetinc, Marjan Kunej (predsednik), Janez Topovšek, Semo Hribar, Tomaž Kraševac, Borut Eržen, Bojan Korsika, Branko Bratkovič, Franc Milošič, Igor Bavčar.

Uradne ure so vsak delavnik od 10. do 13. ure v prostorih uredništva. Redni javni sestanki uredništva so vsak torek ob 17. uri. Celoletna naročnina za dijake in študente 50 din; za ostale 75 din; Poštnina plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo in pisem uredništvu ne honoriramo. Št. žiro računa 50101–678–47303 z obveznim pripisom za Tribuno!

Tisk: tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani. Priprava za tisk: BEP Dnevnik (Vesna Škrbec, Mišo Kotnik, Roman Rot, Majda Kotnik, Marija Sokač, Veronika Vidrih, Niko Rebek, Vera Dobovišek, Ksenija Šurk in Drago Pečenik)

Oproščeni temeljnega davka na promet po pristojnem sklepu št. 421–1/70 z dne 22.01.1973.

ŠKUC
Stari trg 21
Ljubljana
tel.: 28-936

Center za študentski film (ŠKUC) vabi oz. poziva vse zagrete, če ne že razbeljene filmske razgreteže, ki hočejo na vsak način poseči v svet s kakšnim filmom, ustvarjenim s polnim srcem in bistro glavo (zmoti pa se le tisti, ki dela), da svoje

osnutke, ideje, v kakršnikoli obliki so ti individualno najustreznejše (pisan sinopsis, scenarij, slikovna opredelitev, nedokončan film itd.) pošlji na naslov (ali pa prinesi ali kakorkoli) ŠKUC, Stari trg 21 (ČŠF–za produkcijo). Zraven priloži svoj naslov.

za ŠKUC: Bratko Bibič

OBVESTILO!!

TAKOJ, S NEMUDOMA IN SPLOH
HITRO POTREBUJEMO
PRODAJALCE TRIBUNE!
HONORAR DOBER!
OGLASITE SE VSAK DAN OD 10.
DO 13. URE!

Šef prodajnega sektorja
MM

Razpis Uredništvo „TRIBUNE“

razpisuje

javni nagradni literarni natečaj

za

črtico

Besedilo posamezne črtice ne sme presegati pol avtorske pole (7,5 tipkanih strani, 30 vrstic na strani), lahko pa je seveda krajše. Avtorji, udeleženci natečaja, ga morajo poslati v štirih čisto tipkanih izvodih na naslov: ŠTUDENSKI ČASOPIS TRIBUNA, TRG OSVOBODITVE 1/II–86, 61000 LJUBLJANA, s pripisom: za literarni natečaj. Besedila naj bodo podpisana s polnim imenom in priimkom, opremljena z ratančnim naslovom (tudi navedbo občine) in žiro računom avtorja. Žirija, ki bo pregledala in ocenila tekste, poslane na natečaj, bo imela možnost razdeliti tri nagrade:

1. nagrada: PRESENEČENJE
2. nagrada: ŠE PRESENETLJIVEJŠA
3. nagrada: ABSOLUTNO NEPREDVIDLJIVA

Uredništvo si pridržuje tudi pravico, odkupiti – na predlog žirije – najboljše nenagradene črtice.

Žirijo sestavljajo ugledni kulturni moške.

Rok za oddajo črtic je 10. marec 1980.

Črtic, ki ne bodo ustrezale pogojem tega natečaja, žirija ne bo mogla upoštevati.

OPREDELJEVANJE ZA LEVICO V SLOVENIJI

Ob šestdesetletnici ustanovitve Društva študentov komunistov

Zaradi boljšega razumevanja dogajanj neposredno pred drugo svetovno vojno, ko je komunistično gibanje v Sloveniji in Jugoslaviji postalo izredno pomemben faktor, saj se je zanj množično opredeljevala tudi delavska, študentska in srednješolska mladina, segam v tem zapisu nazaj v leta po prvi svetovni vojni, ki niso izpolnila pričakovanj delavskega razreda in ko je bilo v Sloveniji pred komunistično partijo ustanovljeno Društvo študentov komunistov. Pri tem sploh ne bom skušal odgovoriti na vprašanje, kako in zakaj je leta 1918 ostalo na oblasti meščanstvo. V kakšnem položaju se je ob prevratu nahajal delavski razred, nam pojasnjuje France Klopčič v svoji „Veliki razmejivki“ v študiji o nastanku komunistične stranke v Sloveniji aprila 1920 in o njeni dejavnosti od maja do septembra leta 1920.

V tej svoji študiji je Klopčič tudi posredno pojasnil vprašanje, zakaj je upravičeno proslavljati 60-letnico KPJ v Sloveniji šele v letošnjem letu. Zato pač, ker šele v tem letu poteka šestdeset let od vključitve slovenskih komunistov v KPJ, na univerzi pa toliko let od ustanovitve Društva študentov komunistov. KPJ kot celota pa bo letošnje leto proslavljala šestdesetletnico kongresa „Socialistične delavske stranke (komunistov)“ v Vukovaru v dneh od 20. do 24. junija 1920, ko se je stranka preimenovala v Komunistično partijo Jugoslavije. Ta kongres je bil drugi, medtem ko je bil prvi v Beogradu v dneh od 20. do 23. aprila 1919, znan pod imenom „kongres zedinjenja“. Na njem je bila, kot sem že omenil, ustanovljena „Socialistična delavska stranka Jugoslavije (komunistov)“, katere šestdesetletnico smo lani proslavljali tudi v Sloveniji, čeprav so imeli slovenski komunisti svoj kongres v Ljubljani šele 11. aprila 1920 in je bila lani šele njegova 59-letnica.

Šele na osnovi opredelitve na ljubljanskem kongresu so se lahko vključili slovenski komunisti na vukovarskem kongresu v KPJ.

V tem zapisu nisem nameraval poseči dlje nazaj kot do leta 1918, toda to ne more biti ovira, da ne bi citiral dr. Vladimira Bakariča, ki je segel v svojem referatu na letošnjem znanstvenem srečanju o tematici „ZKJ in socialna revolucija“ na Bledu nazaj v Marxova in Engelsova leta, ko je načel več vprašanj, ki so izredno pomembna tudi za moja razglabljanja. Navajam: „V času, ko sta bila Marx in Engels mlada, je veljalo, da bo delavski razred prišel na oblast in da bo uresničeval socializem prek parlamenta. Komunistična partija naj bi bila del takratnega parlamentarnega političnega sistema in tako se je tudi zgodilo. Že tedaj, ko je bil Marx še živ, se je pojavila nova stvar, partijska komunizacija, ki je pomenila kritiko takega pojmovanja in ki je prinesla nove zamisli o tem, kako naj bi delavski razred prevzel oblast in kako naj bi preobrazil družbo. Nato so sledili sovjeti, ki so spet pomenili novo okoliščino. Vse to je imelo svoje temelje. Ostalo pa je ime – partija, ki se je ponekod razvila, kot veste, v enopartijski sistem.“

Z navajanjem teh Bakaričevih ugotovitev pa še ne morem zaključiti njegovih razglabljanj, saj nas zanimajo predvsem tista, ki segajo v novejšo in najnovejšo dobo in zadevajo torej nas same.

Bakarič ugotavlja – ne da bi se bal očitka revizionizma – neposredno po že prej navedenem še naslednje: „Mi smo šli po drugi poti. Za nas ni bilo vprašanje v tem, katera frakcija delavskega razreda bo na oblasti, temveč, kako naj bo na oblasti ves delavski razred. Torej „partija“ sploh ni imela

nikakršnega pomena, temveč je bilo treba poiskati organizacijsko obliko, prek katere se bo uveljavila diktatura delavskega razreda oziroma razvoj te družbe.“ Tudi ta Bakaričeva ugotovitev nas ne moti, saj nam v nadaljevanju pojasnjuje, kako je potekal ta proces pri nas in v tej zvezi pravi: „Tito je leta 1928 ponudil zamisel, ki se je razlikovala od prejšnjih. Doumel je tisto, kar sta govorila Marx in Engels, da bo delavski razred moral v svojem boju skozi veliko bitk, manjših in večjih. Tito je opozarjal – in to je bilo značilno zanj – na vrsto bojev, malih in velikih.“

Nas zanima sedaj predvsem še obdobje tridesetih let in obdobje neposredno pred drugo svetovno vojno, za katerega pravi Bakarič: „Tedaj si je (Tito, op. I.K.) že zamislil takšno partijsko organizacijo, ki bo lahko vodila tudi te majhne boje“ mobilizirala delavski razred in delovne ljudi tistega časa, kar naj bi preraslo v veliko množično gibanje. To je bilo tudi uresničeno, ko je Tito prevzel vodstvo partije. Tedaj so bila že ugodna tla, saj generacije ljudi, ki je stopala v partijo okoli leta 1931, še zlasti pa leta 1932, 1933 in 1934, ni več razmišljala na tisti stari način, da se je treba bojevati na visoki ravni frakcij, temveč prav prek izpopolnjevanja teh malih in velikih bojev.“

Seveda to ne more enako veljati za vsa območja, saj je znano, da je bila Slovenija po zaslugi Kardelja in Kidriča in njunih sodelavcev najbolj aktivna, čeprav po krivdi Gorkičevega partijskega vodstva zaradi zgrešenih navodil od zgoraj v zvezi z volitvami 5. maja 1935 ni mogla preseči že prej dosežene množične aktivnosti, presegla pa jo je kmalu, že v letu 1936, ki je znano v Sloveniji kot leto stavk in drugih manjših in velikih bojev.

Navajanje iz Bakaričeve razprave naj zaključim z njegovo ugotovitvijo: „Nato je sledila pravilna partijska linija, pot obrambe države pred fašizmom, ki je postala oziroma postajala last vsega ljudstva...“

Nadaljnja Bakaričeva izvajanja, ki so tudi izredno zanimiva, se ukvarjajo z dobo po osvoboditvi in revoluciji, kar ne sodi v temo, ki jo po tem uvodu obravnavam z navajanjem nadrobnosti. Te nam omogočajo vpogled v delovanje delavske in intelektualne mladine v prelomnem času neposredno pred drugo svetovno vojno.

Ni potrebno posebej poudarjati, da je komunistično gibanje v obdobju med obema vojnama močno vplivalo tudi na opredeljevanje visokošolcev in srednješolcev.

Volja do marksističnega izobraževanja in udejstvovanja v naprednem delavskem gibanju je bila tudi med ljubljanskimi srednješolci in visokošolci tako močna, da so posamezniki pretrgali vse vezi z liberalnimi in klerikalnimi organizacijami in ker niso smeli ustanoviti svoje lastne, poskušali delovati v okviru Slovenskega kluba, ilegalno pa v Zvezi komunistične mladine Slovenije. Tak znan primer v zadnjih dveh letih pred napadom na Jugoslavijo so med drugim tudi srednješolci, ki so se začeli leta 1938 prek Slovenskega kluba in Borisa Grabnarja povezovati z ZKM Slovenije.

Grabnarjevo politično udejstvovanje sodi torej v čas, ko je odnose na levičarje že zastrupljali, lahko bi dejali (čarovniški) pojem „trockizma“ oziroma anarhizma. Ko je Boris Grabnar kot osmošolec začel obiskovati sestanke Slovenskega kluba, je naletel na spore in polemike, ki jih ni mogel razumeti.

Kar se tiče razčiščevanja stališč na splošno v raznih gibanjih, so bili taki pojavi neizogibni in normalni. Med mladimi so bila vselej trenja in razprave. Sodimo, da to ni bilo preveč

škodljivo za slovensko komunistično partijo niti v zadnjih dveh letih pred napadom na Jugoslavijo, ko je prišlo do največjih trenj. Vse se je končalo, kakor je bilo le želeli. Normalna predvojna trenja so se končala s toleranco in precejšnjo enotnostjo. Ko so nastopila usodna leta 1941–1945, so bili glavni problemi razčiščeni.

K sreči so bili med predavatelji v Slovenskem klubu tudi tako oblikovani marksisti, kot je bil na primer inž. Janez Marentič, član CK KPS, ki so načelno odklanjali medsebojno zmerjanje s trockisti, anarhisti in podobno. Tako se vsaj med srednješolci in visokošolci ni mogla bolj uveljaviti ta pogubna praksa.

V osmem c razredu klasične gimnazije v Ljubljani je bil v šolskem letu 1939/1940 Boris Grabnar edini, ki je imel tesnejše zveze s komunisti, čeprav še ni bil organiziran; resen simpatizer pa je bil takrat v osmem a razredu Janko Smole, v osmem b razredu pa Lojze Zajc.

Na Lojzeta se je Grabnar zelo navezal, postala sta velika prijatelja in nenehno sta razpravljala. Lojze je bil doma iz Žigmaric pri Sodražici in nezakonski sin nekega ruskega vojnega ujetnika iz prve svetovne vojne, na kar je bil še posebej ponosen. Bil pa je ponosen tudi na to, da je bila njegova mati kmečka delavka brez premoženja in zaradi njega tudi nekoliko izobčena iz vaše družbe.

Od vseh treh je bil najbolj načitan Janko Smole, ki je lahko bral Marxa v originalu, saj je že dobro obvladal nemščino. Tako so ti komunisti drug drugega dopolnjevali, saj so bili iz povsem različnih socialnih slojev. Boris je bil sin uradnika, vendar brez predsodkov, da je zato kaj več, Janko Smole sin enega najbogatejših ljubljanskih odvetnikov, za Lojzeta sem pa že povedal, da je imel največ razlogov, da postane komunist zaradi socialnega porekla.

Ko se je Lojze povezal še z uredništvom revije „Slovenska mladina“ (1938–1940), je navdušil za sodelovanje še Borisa Grabnarja, ki je v tem listu objavljali svoje prispevke pod psevdonimom Pomladnik, Lojze pa je bil Anin.

Tako povezani z Ernestom Petričem, Kostjem Nahtigalom in Slovenskim klubom so kmalu, posebej še Grabnar, zvedeli za anarhizem in trockizem, za Draga Šego in Vladimirja Vodopivca, čeprav slednjega, vsaj Grabnar, pred vojno ni poznal osebo, Šego pa je spoznal tudi šele leta 1940, ko se je vpisal na slavistiko.

Po Grabnarjevem pripovedovanju so odmevali frakcijski spori v njem kot nekaj daljnega, tako da jih je slabo razumel. Večje afere pa so bile leta 1940 tudi že končane in so prišle do njega kot odmev nekih preteklih trenj, kot nekaj preživelega, kot zadeva starejših tovarišev. Grabnar tudi kot znanec Draga Šege ni bil posvečen v delo in dogajanja v uredništvih, saj je bilo vse zelo konspirativno – tudi v odnosu do sodelavcev in celo do nagajencev, mladih obetajočih pesnikov. Med njimi je bil tudi sam Grabnar – Pomladnik kot tretjenagajenec, prvo nagrado je dobil Drago Jeran (Destovnik–Kajuh), drugo pa Jože Brejc, ki se je v povojnih letih preimenoval v Jožeta Javorska. V zvezi z govoricami o Dragu Šegi se Grabnar spominja zlasti debate o avtoriteti partije in o individualizmu. A v to se Grabnar ni zapletal.

Zapleten pa je bil v afero z Radom Kogojem. Kogoj je pri Grabnarjevih na domu v Florjanski ulici 15 vodil marksistični študijski krožek. Sestanke so imeli redno ob nedeljah zjutraj. Udeleževalo se jih je tudi

nekaj fantov, ki jih prej sploh ni poznal, in zaradi konspiracije se mu tudi niso smeli predstaviti. Bili pa so med njimi tudi mladi delavci, kot na primer Ivan Rozman, ki je padel braneč svoj bataljon, Franc Pokovec-Poki, poznejši narodni heroj, Zlato Pavlica, takrat vajenec, poznejši spomeničar, dalje dijak Dušan Jageman, ki je padel novembra 1941 in je bil z Iztokom Žagarjem povezan v marksističnem krožku. Nisem pa mogel ugotoviti, če sta sodila v to skupino tudi Stane Mrhar in N. Vrbinc. Rado Kogoj je bil filozofsko dobro razgledan in ni razlagal samo političnih problemov, temveč tudi dialektiko in materializem. Študirali so tudi IV. poglavje VKP/b. Kogoj je razlagal objektivno nujnost revolucije in je bil prepričan, da bodo morali nekoč proletarci – v ljubljanskem primeru torej delavci iz Most – zasedi središče Ljubljane. To je bila drzna in abstraktna misel, a bilo je to v zimi 1939/40. Nekateri hudomušneži so govorili, da bo pet Moščanov napravilo socialistično revolucijo pod vodstvom svojega CK.

V resnici pa so izvedli le dve anarhistični akciji, za kateri policija krivcev ni odkrila, ker jih je iskala med kriminalci.

Kot strela z jasnega neba je prišlo sporočilo, da je krožek razpuščen, da Rado ni zanesljiv in da to, kar razlaga, ni prav. V ilegalni Ljudski pravici januarja 1941 pa je izšlo naslednje opozorilo:

„**OPOZORILO!** Policija in drugi sovražniki ljudstva poskušajo vrniti v naše vrste svoje provokatorje in razbijače. Opozorjamo zlasti na provokatorskega tipa Vojniloviča Borisa iz Maribora, na njegovega pomagača Židana Ivana iz Ljubljane, dalje na provokatorsko organizacijo, ki izdaja letake s podpisom ZSRM, ter na izdajalca in policijskega provokatorja Cvirna Ladota in na sumljivega hohštaplarskega tipa Kogoj Radota, oba iz Ljubljane.

Teh škodljivcev in vseh, ki jih opazimo v njihovi družbi, se moramo ogibati kakor kuge. Prav povsod jih moramo ožigosati kot agente proti ljudstvu in poročati o vseh njihovih korakih in o njihovem delu resničnim zastopnikom delovnega ljudstva.“

Takrat se je Rado Kogoj večkrat oglašil pri Franciju Strleu, za katerega je vedel, da je organiziran komunist. Menil je, da so obtožbe v opozorilu krivične in nazadnje ga je Strle prepričal, da se mora njegova (Radova) skupina raziti, če hoče dobro sebi in partiji.

Posegli pa so vmes še drugi: tako tudi komisija, ki je bila ustanovljena na pobudo CK KPS in je ugotovila, da so obtožbe zoper Rada Kogoj neuteemeljene. Grabnar se žal ne spominja več, kdo je prvi osumil Rada Kogoj protipartijske dejavnosti, spominja pa se, da ga je poklical v Slovenski klub Fric Novak in ga zelo trdo prijel. Na Grabnarjeva vprašanja, zakaj to, mu sploh ni odgovoril in ko je ugovarjal, da v Kogojevem načinu ni videl nič napačnega ali slabega in da ne verjame, da bi bil celo hohštapler ali policijski ovaduh, ga je Fric ostro zavrnil, češ da mora biti predvsem discipliniran, da mora ubogati direktivo partije, če hoče biti komunist, drugače bodo pa še njega bojkotirali. Obljubiti je moral, da pri njem krožka ne bo več.

To navodilo je vsak udeleženec krožka dobil posebej in neke mrzle nedelje je prišel Rado sam h Grabnarju, zato pač, ker je bil on edini, ki ni bil obveščen, da je krožek razpuščen. To mu je moral sporočiti Grabnar.

Lahko si mislimo, da je Rado reagiral zelo ostro, tolkel je s pestjo po mizi in govoril o neki bolezni, ki da razjeda partijo in da ima on tam neke sovražnike, ki mu delajo krivico. Ni in ni se mogel pomiriti in razburjen je nadaljeval, da bo že dokazal, kdo ima prav, vendar je prenehal sektašiti, kot to potrjuje tudi Franci Strle.

Danes vemo, da je bil Rado ujet kot partizan oktobra 1941, obsojen na smrt in ustreljen. Z njim je bil takrat v isti celici zaprt Izток Žagar. Rado je v zaporu pripovedoval o sporu in pri tem je omenjal, da je njegov primer razčistil Franc Leskošek-Luka, kar je verjetno glede na tedanje Lukovo funkcijo v KPS in glede na to, da so vsi – tudi Strle – stanovali v Mostah. Potrjeno je tudi, da se je Rado herojsko držal ves čas zaslivanja in mučenja, pa tudi pri streljanju.

Zanima nas še usoda Lojzeta Zajca. Grabnar se je z Lojzetom po jeseni 1940 bolj poredko videval, ker se je vpisal na medicino. V partizane pa je leta 1941 stopil kar iz domače vasi, a je bil že leta 1942 ranjen; zdravil se je v Ljubljani, vendar so ga prišli in je bil zaprt v Farovžu takrat kot Grabnar in ustreljen kot talec pod drugim imenom.

Ponovno moram opozoriti na to, da ideje o združitvi razrednega in narodnoosvobodilnega boja takrat niso bile vsakomur jasne. Tako je tudi Lojze nekoč Grabnarju tik pred napadom na staro Jugoslavijo vroče dokazoval, da bi boj zoper napadalce krepil našo lastno buržoazijo in da je treba orožje obrniti „zoper lastno gospodo“. Pa se je le – že nekaj dni potem – javil kot prostovoljec.

Po dosedanjih ugotovitvah sodeč mladi Pokovec sploh ni organiziral nobene posebne skupine poleg Radove, temveč je tudi sam njej pripadal.

S Pokovčevim očetom sem dolga leta sodeloval tudi po osvoboditvi, saj sem ga pritegnil kot nekdanjega predvojnega

(Nadaljevanje na 4. strani)

(Nadaljevanje s 3. strani)

komunista brez vseh formalnosti v partijsko osnovno organizacijo muzejev in galerij, ker je delal v Narodnem muzeju kot mizar restavrador, vendar mi ni mogel povedati nič točnejšega o predvojnem udejstvovanju skupine, ki ji je pripadal njegov sin. Verodostojno pričevanje Franceta Strleta, Borisa Grabnarja in drugih pa nam dovoljuje zaključek, da — čeprav so ravnali napak — niso imeli namere škoditi delavskemu gibanju pod vodstvom partije.

V partijski zgodovini takšni pojavi, kot je bila Radova skupina, niso bili osamljeni. Naj omenim le tisto skupino iz leta 1925, ki je bila sestavljena iz študentov in nekaterih mlajših delavcev in vajencev, članov partije oziroma Zveze komunistične mladine in je grozila s fizičnim obračunom Makucu, Sedeju in Štuklju, ker so zapustili partijo. Nekaj podobnega se je ponovilo na Jesenicah še v letih 1936/1937. Pod točko razno je o teh pojavih tekla razprava celo na ustanovnem kongresu na Čebinah, o tem pričata Pepca in Edvard Kardelj v Dnevniku (ljubljanskem) 9. aprila 1977, v ponatisu 10. februarja 1979. Pepca Kardelj v omenjenem razgovoru ugotavlja: „Takšne poskuse fizičnih obračunavanj smo vedno obsojali in grajali, kajti vedeli smo, da ne vodijo nikamor.“

Do razhajanj je prihajalo tudi glede narodnega vprašanja. France Popit je v spominskem govoru posvečenem Edvardu Kardelju 13. februarja 1979 ugotovil, da se je KPJ obvarovala pred napakami, ki so jih zagrešile mnoge komunistične partije. (Navajam po Delu dne 14. februarja 1979 tisti del, v katerem tovariš Popit obravnava obdobje pred drugo svetovno vojno): „V predvojnem komunističnem gibanju so prevladovali dogmi o dveh etapah revolucije, o buržoaziji kot nosilcu reševanja nacionalnega vprašanja in podobno. Revolucionarni realizem Kardelja v znanem manifestu ustanovnega kongresa ugotavlja, da je rešitev slovenskega narodnega vprašanja stvar delavskega razreda, da je tedaj sestavni del njegovega boja za lastno osvoboditev, za socializem.“

Sedaj pa Popit preide na najvažnejše vprašanje naše partijske politike, ko se je spretno izognila nekaterim nesprijemljivim navodilom kominterne. Navajam:

„Realna ocena položaja in perspektiv razvoja doma in v svetu je po izraziti zaslugi Kardelja obvarovala KPJ pred napakami, ki so jih zagrešile mnoge komunistične partije. Za naš nadaljnji revolucionarni razvoj je bilo namreč odločilno, da ob podpisu pakta o nenapadanju med Sovjetsko zvezo in hitlerjevsko Nemčijo KPJ ni zabredla v defetizem, marveč je vztrajala pri obrambi domovine proti vsaki agresiji.“

Izredno važna Popitova ugotovitev sledi v naslednjem odstavku, navajam:

„Enako odločilno je bilo, da je v času, ko je kominterneta opuščala politiko ljudske fronte, KPJ še naprej gradila frontno enotnost delovnih ljudi v boju proti fašizmu, za mir in demokracijo. V „Razvoju slovenskega narodnega vprašanja“ je kot Sperans napisal, da pomeni ljudska fronta v zgodovinskem procesu mnogo več kot bežno koalicijsko stranko. V pojavu tega ljudskega gibanja so se, manifestirale tiste velike spremembe v družbenem razvoju, ki so dale tudi narodnemu vprašanju novo vsebino. To ljudsko gibanje, ki je danes v prvi vrsti borbeno sredstvo ljudskih množic, je hkrati tudi zarodek tiste zveze osnovnih ljudskih plasti... ki predstavlja najbližjo bodočnost slehernega naroda.“

Najboljši dokaz, da smo bili pod vodstvom komunistične partije na pravi poti, je vsekakor naša zmaga v NOB in revoluciji.

Skupina Rada Kogoja je v celoti sodelovala v NOB in sam Rado je s svojo smrtjo (že v letu 1941) potrdil, da je zaslužil zaupanje partije.

V zvezi z revolucionarnim gibanjem na ljubljanski univerzi moram vsekakor omeniti še to, da je bil občni zbor Društva študentov komunistov že 7. marca 1920, torej nekaj tednov pred nastankom komunistične stranke v Sloveniji, vendar to prehiteno ni moglo biti razlog, da so ga na zahtevo oblasti morali preimenovali v akademsko društvo Vstajenje. Pod tem imenom je obstajalo do 12. avgusta 1924, ko ga je oblast prepovedala. Komunisti visokošolci so se zatem zbirali v Klubu študentov marksistov, skupaj s somišljeniki pa v „Blok levih“. Že to dokazuje, na kakšne težave so naleteli komunisti tudi na ljubljanski univerzi. Glede na to, da je iz vrst študentov veliko narodnih herojev in spomeničarjev, je prav, če se ob priložnosti 60-letnice partije v Sloveniji spomnimo tudi 60-letnice ustanovitve Društva študentov komunistov.

Ivan Kreft

V. L. NEVSKIJ

DALEKTIČNI MATERIALIZEM IN FILOZOFIJA MRTVE REAKCIJE

Zdaj, ko sestoji glavna „stvar“ proletariata „iz tega, da bi spremenil“ svet, bi se zdelo nekako neumestno ukvarjati se s premlevanjem starih, dobro dokazanih resnic s področja teorije, kajti praktičnega dela je toliko, spreminjati je treba ravno tako odločno in tako globoko, da skoraj ne ostane časa za prijetne teoretske opravke in raziskave. To zahtevajo interesi taiste stvari, te najbolj odločilne spremembe sveta, o kateri govori K. Marx v svoji 11. tezi o Feuerbachu, od vseh komunistov, ki niso navdušeni do uspehov revolucije, čeprav se poredko obračajo na ta teoretska vprašanja, že davno dokazana in ki jih nihče še ni ovrgel.

Ta nujnost — celo v epohi neslutenege boja proletariata z buržoazijo — ukvarjati se tudi na prvi pogled, z abstraktnimi vprašanji filozofije, izvira iz okoliščin, da se reakcija, propadajoči razredi in njihovi zavedni in nezavedni zaščitniki in ideologi ne takoj umaknejo novemu razredu, novim nazorom in oblikam na vseh področjih življenja, med njimi tudi na področju znanosti.

Skušajo ga, navidez spravljeni z novim svetom znotraj razgati, pri čemer delajo eni to povsem zavedno, vstopajoč v nova združenja in organizacije pod videzom vedočih in izkušenih „nezamenljivih“ strokovnjakov, da bi prodali in izdali proletariatu, drugi pa nezavedno in globoko prepričani, da služijo novi stvari, zavedajoč svoje zastarele reakcionarne nazore v najbolj — po vnanosti — znanstvene oblike in skupaj s tem prepajajo zavest bojujočih se množic s strupom razpadajočega trupa.

In težko je reči, kaj je za proletariata bolj škodljivo: grob poskus razkačenega buržuja vrniti se v stan sovražnikov pod videzom najbolj predanega privrženca novega reda, ali nezaveden poskus dokazati množicam, da je reakcionarna ideologija za proletariata najboljše orožje v njegovem boju s svojim razrednim sovražnikom.

Med tiste ljudi, ki skušajo prepričati proletariata, da je filozofija mrtve, gnile reakcije zadnja beseda znanosti, spada A. Bogdanov in njegovi privrženci, ki se navdušujejo nad številnimi „deli“ tega plodovitega filozofa.

Zares pravilno govori tov. Lenin v sklepnih vrsticah svoje knjige Materializem in empiriokriticizem — Kritične pripombe o neki reakcionarni filozofiji: „... za gnosološko sholastiko empiriokriticizma moramo videti boj strank v filozofiji, boj, ki v zadnji instanci izraža tendenco in ideologijo sovražnih razredov sodobne družbe. Novejša filozofija je ravno tako partijna kot pred dva tisoč leti. Bojujoči se stranki sta v bistvu, ki ga prikrivajo, učenjarsko-šarlatanski novi vzdevki ali slaboumna nepartijnost, — materializem in idealizem.“ Tako filozofija idealizma, ki jo prikrivajo novi vzdevki, je filozofija A. Bogdanova, vsa njegova zelo številna „dela“, izdana tako v posameznih knjigah kot raztresena po revijah.

Po knjigah: Osnovni elementi historičnega pojmovanja narave, Spoznanje s historičnega stališča in znamenitih treh knjigah Empiriomnizma so ugledala luč sveta takšna neobičajna dela kot Vseobčja organizacijska znanost (Tektologija I in II), Znanost o družbeni zavesti, Kratki kurz ideološke znanosti v vprašanjih in odgovorih, Vprašanja socializma, zborniki novih in starih člankov: Novi svet, Socializem znanosti (Znanstvene naloge proletariata), Filozofija živnega izkustva, Popularni očrti, Materializem, empiriokriticizem, dialektični materializem, empiriomnizem — znanost bodočnosti; nova izdaja (deseta) Kratkega kurza ekonomske znanosti, Začetni kurz politične ekonomije (uvod v politično ekonomijo v vprašanjih in odgovorih), znova predelan in ki ga je dopolnil S. M. Dvolajskij ob sodelovanju avtorja; članki o raznih vprašanjih in brošure, ki jih avtor še ni zbral v posamezne knjige (na primer, članki v reviji Proletarska kultura: Očrti organizacijske znanosti v št. 7-8, 9-10 in 11-12, članki o vprašanju proletarske poezije in dr.).

Prepričani smo, da še zdaleč nismo izčrpali vsega tistega, kar je napisal plodovit pisec, toda k sreči tega ne potrebujemo za naš namen; tudi glavna dela, kakršna smo tu našli, so povsem dovolj, da bi se, potem ko smo vanje pogledali, nemudoma prepričali, da imamo slej ko prej še vedno opraviti z istim idealizmom, prvržencem Macha in Avenarija, kritikom Marxovega in Engelsovega materializma, le s tem razločkom, da je zdaj, po delih o empiriomnizmu, tov. Bogdanov začel odkriteje kritizirati Marxa in da se njegova filozofija vse bolj in bolj spreminja v filozofijo mrtve reakcije.

Da je to dejansko tako, se lahko prepričamo z obravnavo zares slovite knjige Bogdanova: Filozofija... mrtve reakcije..., hočemo reči, Filozofija živnega izkustva.

Kako so zastavljali vprašanje nasprotniki Bogdanova in ortodoksni Marxovi in Engelsovi učenci v njihovem sporu z avtorjem, tvorcem „tektologije“, v letih 1905-1910? Ravno tako kot sta svoj čas zastavila spor Marx in Engels v njunem boju z buržoaznimi filozofi-idealisti.

„Veliko osnovno vprašanje vse filozofije, posebej novejša, je vprašanje po razmerju med mišljenjem in bitjo“, pravi F. Engels v svoji knjigi Ludwig Feuerbach. „Po tem, kako so odgovarjali na to vprašanje, so se filozofi razcepili na dva velika tabora. Tisti, ki so zatrjevali, da je duh bival pred naravo in ki so torej, tako ali drugače, priznavali stvarjenje sveta, — a pri filozofih, na primer, pri Heglu zadobiva stvarjenje sveta še bolj nesmiselno in zamoteno podobo kot pri pravovernih kristijanah, — so sestavljali tabor idealizma. Ti drugi, ki so jemali za prvotno naravo, so spadali k raznim šolam materializma. „Ničesar drugega tudi ne vsebuje izraza: idealizem in materializem, vzeta v njunem prvotnem pomenu“... (L. Feuerbach, str. 41, izd. G. F. L'voviča. Peterburg, 1906).

Kako je A. Bogdanov do velike Oktobrske revolucije odgovarjal na to vprašanje?

V prvi knjigi Empiriomnizma je A. Bogdanov definiral objektivnost sveta in fizičnih teles z naslednjimi besedami: „Objektivni značaj fizičnega sveta sestoji v tem, da on ne obstaja zame osebno, temveč za vse, in ima za vse določen pomen, po mojem prepričanju, ravno tak kot zame“ (Empirio, knj. I, str. 25) in dalje: „... Fizični svet sploh je socialno spravljen, socialno harmonizirajoče, skratka, socialno-organizirano izkustvo“ (ib., str. 36).

Osnova objektivnosti fizičnega sveta, taiste narave, ki je po Engelsovem mnenju „prvotna“, se nahaja na področju kolektivnega izkustva.

Tako je gledal na zadevo naš filozof v obdobju

stvarjanja svojega sistema empiriomnizma. Kako gleda na to vprašanje sedaj, ali se je odrekel svojim nazorom, jih spremenil? Ne, ostali so taki, kot so bili.

„Mi obravnavamo dejanskost“, je natisnjeno na 214. str. Filozofije živnega izkustva, „ali svet izkustva, kot človeško kolektivno prakso v vsej njeni živi vsebini, v vsej vsoti prizadevanj in nasprotovanj, ki tvorijo to vsebino.“

In tako kot se je poprej vsa slika sveta A. Bogdanova zvajala na elemente — občutke, tako so tudi zdaj v začetku vseh začetkov talisti presloviti elementi.

V Empiriomnizmu je bila narisana takale shema: elementi, psihično izkustvo ljudi, fizično izkustvo ljudi in zavest. Tudi v Filozofiji čistega izkustva ostane ta shema v bistvu enaka.

Tudi tu najdemo iste elemente izkustva, isto definicijo objektivnega, fizičnega, kot socialno-organiziranega izkustva ljudi.

Tu je dokaz:

„Element izkustva je produkt družbenega dela, utelešen v spoznanju...“ (str. 217 F.ž. izkustva). „Če mu drugi ljudje rečejo: „Da, mi vidimo in slišimo enako kot ti“, t.j. če se njegovo izkustvo in njihovo izkustvo ujema, — tedaj ima opravka z realnimi predmeti, objektivnimi ali fizičnimi pojavi. Če pa oni, nasprotno, ugotavljajo, da zanje ne obstaja tisto, po čemer jih sprašuje, to pomeni, da je njegovo izkustvo v tem primeru le „subjektivno“, le psihično — iluzija ali halucinacija“ (str. 221. Kurziva naša, V.N.).

Že iz teh citatov, vzeti iz novejših del A. Bogdanova, je jasno, da ostaja tako kot prej na najbolj čisti ideološki poziciji, kajti tako kot prej vztrajno zatrjuje, da je fizični svet „socialno-organizirano izkustvo“, t.j. izkustvo ljudi in da, recimo, ne bi bilo tega fizičnega sveta, če ne bi bilo „socialno-organiziranega izkustva“. To je absurd, do katerega lahko pride le empiriomnist, kajti kaj je storiti empiriomnistu v tistem primeru, ko priznava, da je fizični svet „socialno-organizirano izkustvo“ ljudi in ko sploh ni bilo govora o tem socialno-organiziranem izkustvu, tj. o ljudeh, tistih, ki socialno organizirajo izkustvo?

Se en citat bo jasno pokazal, da ostaja zmeda, ki jo vnašajo prejšnja „dela“ Bogdanova, še naprej zmeda.

„Nek astronom odkriva nov komet, izračunava njegov položaj v prostoru, pot, razsežnosti, določa obliko, sestav itn., toda ni še uspel objaviti vsega tega, tako da ni nihče, razen njega, komet videl in ne ve zanj. On torej pripada zdaj le k njegovemu individualnemu, ne pa socialnemu izkustvu. Toda odkrit, določen, izmerjen, raziskan je z znanstvenimi metodami, ki jih je človeštvo kolektivno izdelalo za to, da bi organiziralo svoje izkustvo. To pomeni, da je že vključen v socialno-organizirano izkustvo, da je zavzel svoje mesto v socialno-organizirano izkustvo, da je zavzel svoje mesto v nizu objektivnih, fizičnih pojavov. To se praktično kaže v dejstvu, da tudi vsak drug opazovalec najde komet ravno tam in takega, kot prvi, ki ga je odkril“ (str. 221, kurziva A. Bogdanova).

Ni mogoče reči, da bi A. Bogdanov ne razumel, da s svojimi elementi in socialno-organiziranim izkustvom, ki predstavlja fizični, objektivni svet, brede v idealistični nesmisel; on to razume, kajti na 225. str. svoje knjige citira ugovor pokojnega Plehanova o tem vprašanju, toda, ko to dojema, leze v še večji idealistični nesmisel.

„Fizično izkustvo“, pravi A. Bogdanov na str. 226 svoje knjige, „to je izkustvo kogarkoli, vendar ravno vsega človeštva v njegovem razvoju. To je svet stroge, določene, izdelane zakonitosti, določenih, eksaktnih vzajemnih odnosov, tisti urejeni svet, kjer tudi učinkujejo vsi teoremi geometrije, vse formule mehanike, astronomije, fizike itn. ... Ali lahko privzamemo ta svet, ta sistem izkustva, neodvisen od človeštva, ali lahko rečemo, da je bival pred njim?“ (str. 226).

Kako odgovarja A. Bogdanov na to pomembno vprašanje; ali je obstajal fizični svet pred človekom ali ni, posebej, na primer, ali so se telesa privlačevala med sabo tako kot o tem pravi zakon težnosti?

„Odvzrite „socialno prakso“ merjenj, ugotavljanja enot mere, izračunavanj in dr. pa od zakona težnosti ničesar ne ostane. Zato — ko govorijo, da je deloval pred človeštvom, to ni isto, kot da je neodvisen od človeštva“ (str. 226 in 227, kurziva A. Bogdanova).

Jasno je, da s takega stališča ne obstaja niti materija niti sploh tisti svet, ki ga preiskujemo in proučujemo naravoslovne znanosti in v katerem živimo mi, grešni materialisti, ki priznavamo „sveto materijo“, kot je nekoč duhovičil drug kritik materializma, Bazarov; jasno je, da je „materija“ s takega stališča „odpor aktivnosti“ (str. 55), ali na drugem mestu (str. 89) „ničesar drugega kot odpor kolektivno-delovnemu prizadevanju“, da „človek imenuje naravo neskončno razvijajoče se območje svojega dela — izkustva“ (str. 44), da „se nam zdi vesolje kot neskončen tok organizirajoče se aktivnosti“ (str. 240), in da je „slika sveta takale: nepretrgan niz oblik organizacije elementov, oblik, ki se razvijajo v boju in medsebojnem delovanju, brez začetka v preteklosti, brez konca v bodočnosti“ (str. 241. Tu je kurziva naša, V.N.).

Zadeva se torej znova zveja na elemente, tj. na „produkt družbenega dela, ki je utelešen v spoznanju“!

V teh „popularnih očrtih“ v knjigi Filozofija živnega izkustva se na tale način razlaga celotno bistvo nazorov A. Bogdanova: tu se s stališča empiriomnizma kritizira antični materializem, materializem XVIII. stoletja in naposled Marxov in Engelsov dialektični materializem.

Zdi se, da „osnovni pojem dialektike pri Marxu kot tudi pri Heglu ni dosegel popolne jasnosti in skončanosti; zaradi tega pa je sama uporaba dialektične metode neekzaktna in razblinjena, v njeno shemo primešujejo samovoljo in ne le, da ostanejo meje dialektike nedoločene, temveč se včasih celo njen smisel močno sprevača“ (str. 189). In vse to zaradi tega, ker se utemeljitelji znanstvenega socializma niso domislili do „odpora aktivnosti“, do „organizacijskega procesa“, kajti „uporabljač naše metode“, pravi A. Bogdanov, „samo s samega začetka takole definirali dialektiko: organizacijski proces, ki gre po poti boja nasprotnih tendenc. Ali se to ujema z Marxovim pojmovanjem? Očitno ne povsem: tam gre za razvoj, ne pa za organizacijski proces“ (str. 189).

Naposled je A. Bogdanov spregovoril na pravi način in nam odkril, da je šel dlje od Marxa, da ga je

presegel, razvil njegov nauk, ga očistil vseh napak in zablod.

Ta osvoboditev Marxovega nauka, dialektičnega materializma izpod njegovih napak se končuje v „tektologiji“, tj. v vseobči organizacijski znanosti, ki jo je ustvaril A. Bogdanov.

Kakšna pa je ta znanost, ki popravlja Marxove napake in zablode?

To je znanost o graditvi, znanost, ki „mora znanstveno sistematizirati organizacijsko izkustvo človeštva“.

Pod dvema deloma te „tektologije“ (zazdaj sta zagledala luč sveta le dva dela, da, kot kaže, „popularen“ razlage tektološki nazorov v Proletarski kulturi), znova prepoznavamo, na žalost, taiste stare znanke bogdanovske filozofije: komplekse in elemente.

Spoznamo, prvič, da ima človeštvo v vsej svoji dejavnosti – v delu in mišljenju – za svoje objekte različne komplekse, ki sestojijo iz različnih vrst elementov“ (Tekt., I. d., str. 29); drugič, da sta pojma kompleksa in elementa sovisna pojma, da je kompleks tisto, kar razstavlja na elemente, element pa tisto, kar združuje v komplekse; da sta navno tako tudi pojma odpora in aktivnosti sovisna pojma, da je „odpor ravno tako aktivnost, le da je gledana z drugega stališča, kot zoperstavljena drugi aktivnosti“, in da, tako kot svet ali vesolje ni ničesar drugega, kot „nepretrgan niz oblik organizacije elementov“, „neskončni tok organizirajoče se aktivnosti“ (Fil. živ. iz., str. 240 in 241), tektologija torej obsega gradivo vseh znanosti, to je „enkratna znanost, ki mora ne le neposredno izdelovati svoje metode, temveč jih tudi raziskovati in združevati, zato tudi predstavlja konec cikla znanosti“ (Tekt., I. d., str. 38).

V čem pa je metoda te zanimive znanosti, ki končuje cikel vseh znanosti?

Da bi prešli na področje same tektologije, je treba abstrahirati konkretno-fiziološki značaj elementov, jih zamenjati z indiferentnimi simboli in izraziti njihovo povezavo z abstraktno shemo. To shemo bomo primerjali z drugimi analognimi dobljenimi shemami in tako razvijali tektološke posplošitve, ki dajejo pojme o oblikah in tipih organizacij“ (Tekt., I. d., str. 39).

Iz nadaljnega je jasno, da so te tektološke sheme abstraktne, prazne sheme, z zelo malo vsebine, toda univerzalne in „uporabne za neskončno raznolike primere“ (str. 48).

In dejansko, dalje vidimo, da v kolikor so pomanjkljivosti, potem zastran shem pri A. Bogdanova ni pomanjkljivosti.

Tako kot ima načelo izbora neomejeno široko uporabo v človeški teoriji in praksi, tako se tudi s tem razkriva njegov tektološki značaj: mehanizem izbora je univerzalen, ta izbor je konservativen in progresiven, „progresivni izbor spreminja strukturo kompleksov“ (str. 64), konservativni izbor teži k statističnim rezultatom, katerih tip so stanovitna ravnotežja“ (str. 107). „pozitivni izbor spreminja strukturo kompleksov v prid večje neistovrnosti elementov in večje zapletenosti notranjih vzajemnih odnosov. Negativni izbor – v prid večje istovrnosti elementov, manjše zapletenosti njihove povezanosti“ (str. 108), skratka, izbor je elementarno-vseobči mehanizem, s katerim lahko razložimo vse na svetu: tako darvinizem kot Malthusov nauk, in razvoj materije, in prvotne gonilne reakcije žive plazme, in metode pridobivanja zlata, in take človeške organizacije kot sta sekta in partija. Izhajajoč iz tega elementarno-vseobčnega mehanizma izbora, Bogdanov izpeljuje zakone ingresije.

Tu najprej daje pojem „vrednostne povezave“. To je „oblika našega mišljenja o organiziranih kombinacijah“ (Tekt., I. d., str. 114), toda ker te vrednostne povezave med kompleksi ne moremo vedno ugotoviti, se nujno pojavlja v posredujočih kompleksih, tj. v sami tej ingresiji.

V čem sestojijo zakoni ingresije ve, verjetno, le A. Bogdanov, toda iz dveh delov njegove Tektologije ne more bralec ničesar izvesti, razen abstraktnih, golih, ničesar ne govorečih shem. Sicer je poleg teh shem v obeh knjigah mala množica novih terminov, ki tudi brez tega medejo temno razlago metafizičnega sistema.

A. Bogdanov, ki rad protestira proti barbarski terminologiji buržoazne znanosti, sam grmadi na desetine novih terminov. Kakšnih vse vzdevkov ni pri njem, odkod jih je le vzel: tu je tako kopulacija kot konjugacija (termini, vzeti iz biologije), in ingresija, in egresija, degresija in disgresija, in sistemna diferenciacija in kakšnih vse kombinacij teh simbolov, kompleksov in elementov ni pri njem!

Ne pišemo kritičnega članka o delih A. Bogdanova, dajemo le majhno pripombo glede tega, da je zagledala luč sveta knjiga o materializmu in empiriokriticizmu in zato ni mogoče nadrobno razlagati niti vsebine vseh del našega filozofa niti njegove filozofije.

Naš namen je, da bi z dvemi-tremi citati osnovnih izditev pokazali, da ta filozofija v svojih izhodiščih temelji na taistih idealističnih osnovah, elementih-občutkih in kompleksih, na zanikanju materije, vnanjega sveta, na zanikanju tega, kar je ugotovilo ves materializem in vse naravoslovje, – namreč, da je materija osnovno načelo sveta, ne pa duh.

Lahko bi tudi na vseh novejših delih A. Bogdanova zlahka pokazali, kako škodljivo se zrcalijo v njegovih presojah idealistični temelji njegove filozofije, kako le-te spreverčajo njegove konstrukcije v gole abstraktne oblike in vodijo do prditev, da je fizični svet socialno-organizirano kustvo, da je materija odpor aktivnostim, da je aktivnost odpor, odpor pa aktivnost, da „disgresija sestoji v vzajemnem uničenju nasprotujoče si smerjenih aktivnosti“ (str. 14 drugega d. Tekt.) itn. itn.

Toda mi nimamo za to niti časa niti prostora. Tu se nam zdi zanimivo le pripomniti, da A. Bogdanov ves ta metafizičen smisel nudi tudi delavcem v bolj enostavni obliki, kot v tektologiji z njenimi konjugacijami ingresijami, disgresijami in podobnimi termini in „zakoni“ ingresije.

Tako v članku Znanost in delavski razred govori o taisti vseobči organizacijski znanosti in o socializaciji znanosti sploh.

Kaj je ta socializacija – vedi si ga bog, toda bistvo je v tem, da moramo takoj začeti graditi taisto tektologijo, tj. natančneje, njeno organizacijo, ker je ta tektologija v bistvu obstajala že davno prej.

Izhajajoč iz te pravilne trditve, da je buržoazija sijala proletariatu delčke vedenj, ponarejeno znanost, da se je v samih znanstvenih konstrukcijah buržoaznih znanstvenikov, zrcalila razredna struktura družbe, da so v buržoazni razredni družbi stvarjali znanost buržoazni znanstveniki, Bogdanov prihaja do sklepa, da je pred proletariatom naloga graditi svojo posebno proletarsko znanost, jo socializirati.

„Zdajšnja razširjenost znanosti v množicah se že ne le kot njena demokratizacija, temveč kot nva socializacija“ (Socializem znanosti, str. 31).

Kaj je to za socializem znanosti, ni eksaktno otovo, toda po vsem videzu je to ravno taista tektologija, o kateri je bilo napisanega tolikanj metafizično temnega in praznega.

Zadeva je v tem, da „je organizirajoča dejavnost telej usmerjena k tvorjenju kakršnihsizobodi temov iz kakršnihsizobodi delov in elementov“ (Soc. znanosti, str. 79). Kot vidimo, ni mogoče brez

Španski prelati v družbi s Francovini generali

teh znamenitih bogdanovskih elementov narediti niti koraka.

„Kakšni pa so sploh ti elementi? Kar ravno organizira človek s svojimi prizadevanji? Kar organizira narava s svojimi evolucijskimi procesi? Pri vsej raznolikosti primerov ostane ena karakteristika povsod uporabna: ali se organizirajo takšne ali drugačne aktivnosti, takšni ali drugačni odpori. Prejšimo – in prepričali se bomo, da je to, prvič, dejanska ena, ne pa dve karakteristiki, in, drugič, da je univerzalna, brez izjeme“ (Soc. znanosti, str. 79).

To je popularna razlaga „znanstvenih“ nazorov A. Bogdanova, ki zanikujejo obstoj materije in ki namesto marksovske in engelske materije zatrjujejo energijo: „materija se je reducirala na „energijo“, tj. na dejanje, na aktivnost“ (Soc. znanosti, str. 80).

Zaman bi A. Bogdanovu zastavljali vprašanja, na čigaršnje dejanje, na kaj se je reducirala ta materija, kaj je ta aktivnost. Ničesar ne bomo zvedeli, razen zgodb, da je znanost že razstavila atome, da je aktivnost odpor, odpor pa aktivnost, da svetlobni žarki interfirirajo po takih in takih zakonih, da je konjugacija vseobče dejstvo, da se vsa zadeva reducira spet na elemente izkustva, komplekse, tj. na taiste metafizične vraže, ki pod videzom znanosti podirajo ali skušajo podreti v bralcu prepričanje, da je fizični svet obstajal in obstaja nismo taistih „elementov“ in „kompleksov“, da niso ti elementi in kompleksi prvotno, osnovno dejstvo, temveč – po Bogdanovu – neeksistirajoča in nepriljubljena materija.

Sicer se organizirajo aktivnosti, toda ker je „eksaktna definicija organiziranosti takšna, da ta pojem lahko uporabljamo univerzalno, na vseh stopnjah bivajočega, ne le pa na področju življenja“, dobiva zato usoden sklep:

„Ti najbolj različni, najbolj oddaljeni drug od drugega, kvaliteto in kvantitetno, elementi vesolja so lahko podrejeni enim in istim organizacijskim metodam, organizacijskim oblikam“ (Soc. znanosti, str. 91).

Skrivnost znanosti sestoji v povezovanju različnih neprimerljivih nizov pojavov, odkoder tudi izvira predvidevanje; ker pa so vsi elementi vesolja lahko podrejeni enim in istim organizacijskim metodam, je uganka rešena – „ta rešitev je delo vseobče organizacijske znanosti“ (Soc. znanosti, str. 92). No, če pa je tako, potem je treba v teh popularnih člankih seznanjati delavce s „tektološkimi“ zakoni; kot je zgotaj citirani o negativnem in pozitivnem izboru, s čimer se ukvarja A. Bogdanov v svojih očrtih organizacijske znanosti v reviji Proletarska kultura.

Ne da bi se pomujali ob vseh teh „tektoloških zakonih“, naj opozorimo, da A. Bogdanov tudi v teh

popularnih člankih poučuje delavce o neznanstvenosti in zastarelosti dialektičnega materializma (gl. npr., str. 102 Soc. znanosti).

Zdi se, da smo navedli dovolj citatov iz A. Bogdanova o „elementih“ in „kompleksih“, „aktivnostih“ in „odporih“, da bi se prepričali, da A. Bogdanov ponavlja svoje stare napake.

Nima smisla še in še navajati citate iz drugih del A. Bogdanova, ki smo jih našli zgoraj, njihovo bistvo bo eno in isto, bralec ne bo v njih odkril ničesar novega.

Treba je tudi opozoriti, da A. Bogdanov skuša dokazati, da so ga „nepravilno razumeli tako Plehanov kot Il'in in Ortodoks in drugi Marxovi privrženci, ki so priznavali obstoj materije, ko so bogdanovskim elementom pripisovali enako bistvo, kot ga vanje vlaga, na primer, Mach (str. 140 Fil. živ. izkustva, pa tudi 202 in 224).

Toda na žalost so argumenti A. Bogdanova tudi tokrat neprepričljivi. O čem govore zgoraj omenjeni privrženci Marxovega dialektičnega materializma?

O čemerkoli, karkoli naj se že spoprijemajo z A. Bogdanovom, bistvo njihovega spora sestoji v tem, da sprašujejo empiriomonista Bogdanova: kaj je po vašem osnova sveta: materija ali duh? Kaj so vaši elementi?

Bogdanov pravi na 140. strani, da se motijo Plehanov, Il'in in Ortodoks, ko trdijo, češ da elementi izkustva ne označujejo ničesar drugega, razen občutkov.

To je, seveda, grobo nerazumevanje. Elementi imajo kajpada pri Machu in empiriokritičnih čutni značaj, oni priznavajo čutni svet za pravo dejanskost, ne pa za občutke in predstave, ki jih v nas poraja učinkovanje „stvari na sebi“. Telesa so čutna telesa, in drugih ni, zato so taki tudi njihovi elementi: drevo dejansko ima zeleno, rjavo, sivo barvo, trdost, vonj itn., neodvisno od tega, ali to čutimo ali ne, in le ko individuum vse to „čuti“, le tedaj postajajo zanj elementi tudi „občutki“ (str. 141).

Mnoge menda bega nerazumevanje besede izkustvo, ki so jo dozdaj pojmovali v individualističnem smislu, – presoja A. Bogdanov.

Gre za to, da kakorkoli že pojmujeemo to izkustvo, fizični svet, ta „telesa“ – po mnenju A. Bogdanova – niso ničesar drugega, kot socialno-organizirano izkustvo ljudi, torej... tam, kjer ni tega socialno-organiziranega izkustva, ni niti teles, ni niti fizičnega, vnanjega sveta in vse presoje o individualnem in socialno-organiziranem izkustvu, o aktivnostih in odporih so prazni izmisleki in idealistični nesmisli.

Ni treba reči, da je tudi v drugih knjigah A. Bogdanova zelo mnogo prezabavnih „tektoloških

zakonov“ in pojmovanj, toda pripomba je na žalost prekoračila okvir pripombe, in moramo se hitreje posloviti z ingresijami in degresijami, „elementi“ in „kompleksi“. Dodamo naj le, da ta obči „tektološki“ pečat leži tudi na bogdanovski Znanosti o družbeni zavesti in celo na njegovem Kratkem kursu ekonomske znanosti, in tudi na Začetnem kursu politične ekonomije. Ni mogoče tudi spregledati naslednje zanimive okoliščine: ne v tej ne v drugi knjigi in niti besede o produkciji in sistemih, ki jo upravljajo v obdobju diktature proletariata, kot niti besede tudi o sami diktaturi proletariata.

Sicer pa A. Bogdanov marsikaj zamolčuje v svojih delih, ki so izšla v obdobju diktature proletariata. Zato zelo veliko govori o „filozofiji živega izkustva“, natančneje – o filozofiji mrtve reakcije.

Prevedel Kante Božidar

M. Likar

Večino bolezni v Neaplju je povzročil respiratorni sincicijski virus (RSV), ki povzroča približno polovico bronhioolitov (vnetij drobnih sapničk) in četrtno vseh pljučnic pri dojenčkih v prvih mesecih življenja. Novorojenčki so za virus hudo občutljivi, virus pa tako nalezljiv, da povzroča epidemije sleherni zimo skoraj povsod.

Ob neapeljski epidemiji smo spoznali, da čeprav dobro vemo, da so epidemije nalezljivih morij v preteklosti spremljale vojne in revščino, pa dandanes vprašanje ni preprosto. Zbrali smo nekaj zgledov epidemij z RSV, da bi nemara le lahko osvetlili, kako danes vplivajo socialne razmere v katerih ljudje živijo vsaj na epidemičnost tega virusa.

V obsežni večletni študij v severno vzhodni Angliji so ugotovili, da je nevarnost, da bo mestni otrok sprejet v bolnišnico zaradi infekcije z RSV v prvem letu starosti 1:38 za otroke iz industrijskih predmestij, pa le 1:135 za otroke s podeželja. V nekaterih otroških oddelkih, ki so jih izbrali zaradi razlik v družbeno ekonomskih razmerah otrok in po gostoti stanovanjcev v hišah in stanovanjih, so dokazali neposredno povezanost med zbolevanjem otrok in zaradi odstotka infekcije z respiratornim sincicijskim virusom gospodinjstev z več kot šest člani ali z več kot enim članom družine na stanovanjski prostor ter s številom nezaposlenih nekvalificiranih delavcev.

Število infekcij z RSV in hudih zbolel je pri otrocih v družinah z najvišjim standardom 6,58 na 100.000, pri otrocih najrevnejše skupine pa kar 77,88 na 100.000. Otroci bogatih družin so 10-krat redkeje sprejeti v bolnišnico zaradi hude bolezni po infekciji z RSV kot otroci revnih družin.

Incidenca zbolel je v industrijskih predmestjih dvakrat večja kot na podeželju. Največja incidenca kar 24,5 na 1.000 je bila pri dojenčkih od 1. do 3. meseca starosti v industrijskih predmestjih.

Naše izkušnje z RSV niso posebno velike. Celje in okolico je zadela leta 1950 epidemija, ki pa je tedaj virološko niso poznali, ker virus še ni bil znan. Skrbni epidemiološki in klinični podatki, ki so se ohranili, pa kažejo značilno epidemijo z RSV. Od januarja do maja 1950 je zbolelo v Celju in okolici več kot 1.100 dojenčkov in malih otrok, umrlo pa jih je kar 40. Incidenca pri otrocih od 0-2 let je bila skoraj 20 %, incidenca vseh starostnih skupin pa je bila 5 %. Vlogo socialno ekonomskih razmer najboljše kaže to, kako je bolezen gospodarila v otroških

ALI JE BILA REVŠČINA VZROK EPIDEMIJE HUDE BOLEZNI DIHAL PRI DOJENČKIH V NEAPLJU LETA 1979?

jaslih, kjer je vseh 30 dojenčkov zbolelo, umrlo pa 5 ali 16,7 %.

Socialno ekonomske razmere v Neaplju med epidemijo so bile izredno neugodne, saj je bila nezaposlenost približno 25 %, gostota naseljenosti v stanovanjih pa 2,1 na stanovanjski prostor, kar pomeni približno 11-članske družine v dvosobnih stanovanjih v na črno zgrajenih blokih brez vodovoda. V vsem je v Neaplju v nekaj mesecih epidemije zbolelo nekaj nad 3.500 otrok, umrlo pa 77. Posebna skupina socialnih delavcev in epidemiologov pa ni našla neposredne povezanosti med družbeno ekonomskim položajem družin otrok, ki so v bolnišnici Santobono umrli med epidemijo na oddelku za intenzivno nego in položajem družin, katerih otroci niso zboleli.

Kljub temu pa ne moremo izključiti verjetnosti, da so otroke bogatih družin v Neaplju zdravili v boljših razmerah kot so bile v bolnišnici Santobono in so zato umirali redkeje. Zdi se, da je tudi manjše število dojenčkov otrok med revnimi neapeljčani prispevalo k nastanku epidemije.

V predmestjih Kalkute so ugotovili v zanimivi študiji, da je število izoliranih sevov RSV neposredno odvisno od življenjskega prostora družinskih članov. V grlu preiskovanih oseb so našli RSV dvakrat pogosteje pri družinah, v katerih je imel vsak član le 2 m² bivalne površine kot v družinah, kjer je bila bivalna površina na člana družine dvakrat večja.

Nekatere epidemije infekcij z RSV pa niso bile povezane s socialno ekonomskimi okoliščinami prebivalcev. Skupina raziskovalcev v Chicagu je v letih 1967 do 1971 zapisovala sleherni

leto zimske epidemije. Ugotovili so, da povprečna vlaga in temperatura ozračja epidemije statistično signifikantno napovedujeta in da je število otrok, ki so za infekcijo občutljivi najpomembnejša okoliščina, da se začne bolezen širiti epidemično.

Se pomembnejše so raziskave v Washingtonu. Bolnike z vnetji dihal so razdelili v dve skupini glede na raso. Črnski otroci so bili iz Washingtona, povečini iz revnih družin. Otroci belcev pa so bili povečini iz manj nagnetenih rezidenčnih predmestij. Čeprav predvidevamo, da se virus širi hitreje pri otrocih črnih družin in bi bil vrnec incidence pri njih zgodnejši, kot pri otrocih belih družin, pa sta epidemični krivulji za obe skupini identični. Še več. V sleherni starostni skupini so osamili RSV pri črnih otrocih nekaj poredkeje kot pri belih otrocih.

Ni dvoma, socialno ekonomski položaj otroka v teh epidemijah ni imel vloge. Kaj tedaj?

Zanimiv je opis majhne epidemije v osamljenih skupnostih v Arktiki leta 1972. Posebnost te epidemije je bila, da pri bolnikih ni bilo bronhioolitov (vnetja sapničk), čeprav je med epidemijo zbolelo 75 % dojenčkov od starosti 2 do 5 mesecev. Vsi so zboleli s hudo pljučnico. Zdi se, da epidemija podpira podmeno, da imata ti dve bolezni podobi različno patofiziologijo: pri RSV bronhiolitisu je bistvena alergična reakcija – prva infekcija dojenčka senzibilizira, ga napravi preobčutljivega, druga pa povzroči bronhioilitis. Nasprotno pa pri nastanku pljučnice, senzibilizacija ni potrebna. Dokazi za to so še skromni, vendar vemo, da je pri bronhiolitisu v pljučnem tkivu umrlih otrok virus navzoč v

majhnih količinah, pri pljučnicah pa ga je veliko. Študija v Newcastleu kaže podobno razdelitev: število bronhioolitov narašča do 6 meseca, število pljučnic pa že od tretjega meseca naprej naglo usiha.

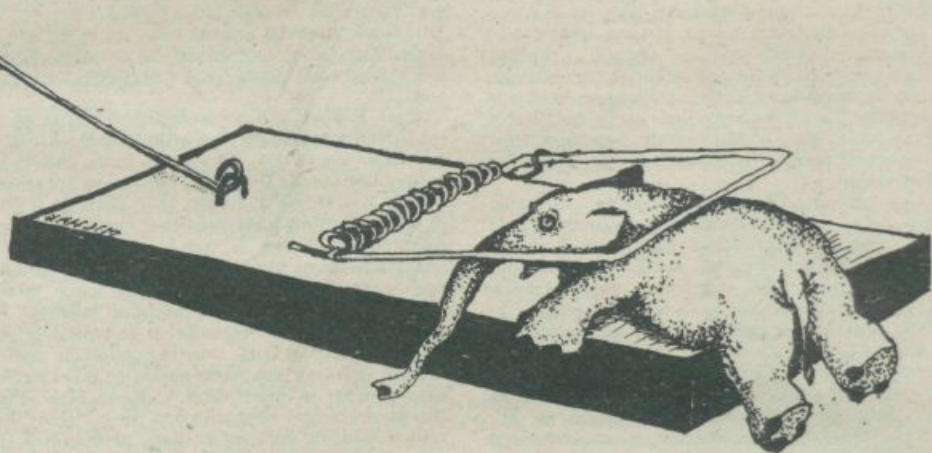
Kaj lahko rečemo ob sklepu? Sleherni medicinski problem se izraža v dveh vidikih, ki se med seboj ostro razločujeta. Vsi pojavi zdravja in bolezni odsevajo biološko enotnost človeka, hkrati pa tudi različnost družbene ureditve in načina življenja. Dvojnost človekove narave – enotnost in različnost – ustvarja medicinsko protislovje, ki pretežno zapleta vprašanja, s katerimi se povsod danes in v preteklosti srečujejo zdravstvene službe.

Zaradi svoje biološke podobnosti zbolevajo vsi ljudje za enakimi boleznimi. Vsem ljudem pa sta tudi enako v prid zdravniška skrb in nega, kar dokazujejo uspehi preventivnih ukrepov in zdravilnih metod sodobne medicine.

Protislovje pa je, da imajo vsi ljudje ne glede na svoj izvor enako biološko konstitucijo, fiziološke potrebe in se enako odzivajo na spodbude in dražljaje.

In vendar se njihove bolezni kljub tej biološki enovitosti razlikujejo glede na to, kje živijo, v kakšni družbeni ureditvi živijo in tudi glede na njihov način življenja. Zato je neogibno, da sleherni, ki poskuša razreševati težave človeka z zdravjem in boleznijo, nenehno misli na splošne vidike človekove biologije in družbene različnosti medicinskih vprašanj.

medicina in družba

ŠTUDENTSKO NASELJE

GORAZD ČUK

Že večkrat smo v Tribuni obravnavali težavni položaj v Študentskem centru, in ta tekst naj bi bil nadaljevanje teh prispevkov.

Po sklepih Univerzitetnega sveta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani je s konkretno akcijo pristopila k reševanju problematike tudi sama Univerza in kot rezultat tega je bil sprejem pri predsedniku Izvršnega sveta SR Slovenije tov. Vratuš. Delegacija Univerze Edvarda Kardelja je seznanila predstavnike IS SRS o pereči problematiki v Študentskem centru, o njihovih vzrokih in možnih posledicah. Vsekakor je bilo neljubo dejstvo, da je bila delegacija šele tedaj seznanjena, da je poskusila služba družbenega knjigovodstva preskrbeti točnejše podatke o finančni situaciji v Študentskem centru. Zaradi zanemljivosti samega dopisa republiškega sekretariata za finance povzemamo najpomembnejše navedbe:

— 9-mesečno poslovanje Študentskega centra Ljubljana v letu 1979 ne kaže izgube, temveč le povsem neurejeno knjigovodstvo poslovanja

— Študentski center je le ocenil, da bo zaključil z izgubo.

— Služba družbenega knjigovodstva pa ugotavlja, da brez zaključnega računa za leto 1979 in brez podrobne kontrole finančnega materialnega poslovanja Študentskega centra v Ljubljani ne more potrditi ocene, da bo Študentski center Ljubljana v zaključnem računu izkazal v letu 1979 izgubo.

— Služba družbenega knjigovodstva pa v svojem poročilu posebej opozarja na zelo neurejene razmere v Študentskem centru, ki bi jih bilo potrebno urediti, ter tako odpraviti možnost za nastajanje izgube.

V nadaljnjem dopis ugotavlja, da ni potrebna vključitev Izvršnega sveta skupščine SR Slovenije v reševanje problematike Študentskega centra Ljubljana, temveč da neurejene razmere v Študentskem centru Ljubljana terjajo večjo pozornost ustanovitelja ter drugih organizacij. Vendar bo IS kljub temu spremljal rezultate nadaljnje kontrole poslovanja ŠC Ljubljana, ki jo bo podrobneje še opravila SDK ter po potrebi sodelovala z zainteresiranimi.

Vseeno so se dogovorili za ukrepe, ki naj bi širše reševali problematiko ŠC, kljub negotovosti, ali bo do izpada dohodka sploh prišlo. Pri tem so se dogovorili in poudarjali, da ostane dohodka DE Študentski servis, ki ga ustvarja 12.000 študentov Univerze Edvarda Kardelja ne more biti vir kritja izgube glavne dejavnosti ŠC. Predlagali so, da je potrebno večji del teh sredstev še vedno uporabljati v druge namene, to je za obštudijsko dejavnost na Univerzi Edvarda Kardelja, ki je namenjena vsem študentom.³ Prav tako so poudarili, da je treba zavzeti vse težnje, da bi študent v okviru stanarine plačeval tudi enostavno in razširjeno reprodukcijo, saj bi s tem splahnel še danes v neki meri prisoten pomen ŠC kot socialne ustanove.

Kljub temu in mnogim drugim sestankom, posvečenim razreševanju problematike ŠC, se v ŠC še vedno ukvarjajo z istimi problemi.

Naj jih naštejemo po vrsti:

- centralno ogrevanje
- poslovanje kuhinje in restavracije
- investicijsko vzdrževanje
- izvajanje domskega reda
- kadrovska problematika

Naj navedem nekaj konkretnih podatkov in razmišljanj:

CENTRALNO OGREVANJE V ŠTUDENTSKEM NASELJU

Motnje v centralnem ogrevanju so predvsem v kletnih prostorih domov VI., VII. in X. kjer nekateri radiatorji ne grejejo ali slabo grejejo. Najslabše je ogrevanje v domu VI. Sedaj ko so vzroki ugotovljeni, bodo napake odstranjene z rekonstrukcijo toplotnih postaj. ŠC je dobil ves material vendar vremenske razmere ne dovoljujejo tveganja z montažo, ker je na montažo vezano popolno praznjenje vode v vseh objektih v celotnem ogrevalnem sistemu. Montaža bo trajala cca 3 tedne, zato bo izvršena predvidoma v aprilu ali maju 1980. Potrebno je opozoriti na dotrajanost tudi samih radiatorjev, saj glede na svojo starost pokajo in, če študent ne prijavi hišniku te poškodbe, se velikokrat zgodi, da komaj opazno kapljanje vode iz radiatorjev v nekaj mesecih uniči tudi do polovico parketa in njegove podloge v sobi. Opozoriti je potrebno, da teh primerov niti ni toliko malo, materialna škoda pa je dokaj velika, to pa vpliva na višino investicijskega vzdrževanja in higienske razmere v katerih živi študent. V ilustracijo, koliko je teh poškodb naj navedem, da je vzdrževalec centralnega ogrevanja pretežno zaposlen samo z varjenjem radiatorjev. Tudi v kotlarni sami je vrsta pomanjkljivosti. ŠC ima dve vrsti kotlov. Trije kotli Đuro Đaković po 1.200.000 kcal so kombinirani za proizvodnjo pare in vroče vode. Te kotle so montirali pred 23. leti, pripravljene za kurjenje z premogom, kasneje pa preurejene za kurjavo z mazutom. Leta 1973-74 je bil nabavljen še velik kotel COMNICAL z 2.400.000 kcal. Ta kotel proizvaja samo visokotlačno paro in s sistemom protočnikov usposobljen samo za ogrevanje radiatorjev.

Zaradi motenj, predvsem pa ekonomičnosti je ŠC že leta 1975 zaprosil IMP za izdelavo projekta za nekatere predelave v kotlarni. Eden večjih problemov je bil v tem, da so zaradi dveh različnih sistemov (proizvodnje vode in pare) morali tudi v pomladanskih in jesenskih mesecih kuriti poleg velikega COMNICAL še Đuro Đaković, čeprav je zmogljivost večjega kotla zadostovala za pripravo pare za ogrevanje in za vse potrebne vroče vode. IMP Ljubljana, ki je bil projektant in izvajalec izgradnje kotlarnice in celotnega sistema ogrevanja je stalno odklanjal izdelavo projekta za temeljito preureditev vseh postrojev in prilagoditev potrebam Študentskega naselja. Komaj leta 1979 je direktor ŠC Koetič uspel pri IMP, da so obljubili sodelovanje in konkretni dogovori, ki so v odvisnosti tudi z dokončano konstrukcijo toplotnih predpostav v blokhi.

V kalkulacijah, ki jih vsako leto pripravljajo, ima največjo težo prav poraba mazuta (v letu 1980 26 %) in zaradi neekonomičnosti opisane v zgornjih vrsticah je razvidna odgovornost širše družbene skupnosti (konkretnije IMP Ljubljana), ki kljub poskusom uprave ŠC ni pristala na popravilo objektov, študentje pa so vsa ta leta plačevali zaradi tega toliko večjo stanarino.

POSLOVANJE KUHINJE IN RESTAVRACIJE

Vsi stolpčiči v študentskem naselju imajo bivalne prostore, namenjene študentom grajene v okviru standardov, veljavnih v času gradnje, ki niso predvidevali lastne priprave hrane, če izvenomno čajne kuhinje za pripravo toplih napitkov in podobno.

Zato je izgrajena kuhinja in restavracija s kapacitetami, ki naj omogočijo prehranjevanje vsem študentom stanovalcem, t. j. kuhinja za pripravo 2.500 obrokov in restavracija kapacitete 800 sedežev (2400 obiskovalcev). Iz tabele „Poprečno število obrokov na dan v letu 1979“, ki jo je pripravil ŠC je razvidno da velikost obeh objektov presega današnje potrebe. Obseg same dejavnosti nam poda podatek, da je v delovni enoti Restavracija zaposleno okrog 60 delavcev od 182 zaposlenih v celotnem ŠC. Če primerjamo število prodanih kosil v ŠC dan s številom zaposlenih v restavraciji, ugotovimo, da pripravi posamezen delavec sedem kosil, kar je po nestrokovni oceni daleč od ekonomičnosti. Ker je uprava ŠC poskusila poslovati bolj gospodarno, je želela uvesti sistem stalnih abonentov, vendar so bili njeni naporji brez rezultatov, kar je na način študija in življenja stanovalcev tudi razumljivo. Zato se je odločila del svojih uslug prodati drugim ustanovam, kar je iz tabele „Število na dan prodanih malic za zunanja podjetja“ tudi razvidno. Vendar se vrtno nekaj let nazaj.

Kot smo ugotovili, je bila izgrajena kuhinja in restavracija v obsegu tedanjega števila študentov v študentskem naselju. Način študija je tedaj omogočal, da so študentje hodili v naselje na kosilo in večerjo, katera je bila tu po ceni pristopnejša študentu.

Vendar smo v nadaljnjem razvoju študentskih domov naredili nekaj velikih, zastavljenim ciljem nasprotujočih akcij. Ena prvih je centralizacija domov in fakultet. Gradili smo fakultete po vseh obrobjih Ljubljane in ustanovili tri delovne organizacije, ki se ukvarjajo z nudenjem posteljenih kapacitet. Prav tako so domovi raztreseni po vsej Ljubljani, tako da je skupno nudenje prehrane zelo težko. Prepričan sem, da se stanovalcu stolpčev za Bežigradom ne izplača hoditi na kosilo ali večerjo v naselje. Pri izgradnji nismo bili vsaj toliko prilagodljivi, oziroma družbeni dogovor nam ni omogočal vsaj izgradnjo razdelilnic hrane (buffete), kamor naj bi se vozila in razdeljevala hrana pripravljena v kuhinji ŠC.

V letu 1974 smo sprejeli zakon o visokem šolstvu, ki je uvedel sprotni študij. Kot na večini področij visokega šolstva, tudi tu nismo zakon pričakali pripravljeni. Študenta smo vezali na fakulteto, hrano pa smo mu še vedno pripravljali in nudili v študentskem naselju. Rezultat teh ukrepov je, da se študent prehranjuje v bližini fakultete in zato prehranjevanje več stane v obratih družbene prehrane (oziroma za isti denar zaužije manj hrane). Vzporedno pa je upadla poraba hrane v naselju in zaradi povečanih rezijskih stroškov se je cena le te povečala. Spretnost VTO so izgradile buffete po fakultetah, malico ali kosilo pa dovažajo iz kuhinje ŠC, samo Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča iz Plave Lagune. Potrebno je poudariti, da so fakultetni buffeti bolj izjema kot pravilo, čeprav mora biti v nadaljnjem naša akcija usmerjena v njihovo izgradnjo. V planih ŠC za leto 1980 je v poletnih mesecih predvidena rekonstrukcija kuhinje in restavracije. S tem želijo doseči boljše in kakovostnejše ponudbo. V ta namen bodo uložena velika sredstva, vendar se že sedaj lahko sprašujemo, če opravičeno. Kajti če je bilo v letu 1979 prodanih v restavraciji ŠC (v ta namen je restavracija in kuhinja grajena) le 390 kosil dnevno pri tako velikih kapacitetah in je nihanje porabe tako veliko, da ostane v povprečju 50 obrokov.

Potrebno je poiskati primerno rešitev, ki bi zahtevala vlaganje manjših sredstev za rekonstrukcijo. Omenili smo že eno izmed rešitev, da naj bi hrano približali študentu, to je na fakulteto. Vendar se moramo o tem pogovoriti konkretno pred samo rekonstrukcijo, tako o kapacitetah kot načinu poslovanja. Način poslovanja, uporabljen do sedaj prinaša prevelik izpad dohodka in rezijski stroški za pripravo hrane niso primerni za študentov žep. (Iz tabele je razviden padec porabe hrane po povzemanju cene v novembru in decembru 1979.). Istočasno pridobimo z zmanjšanjem površine restavracije primeren prostor za interesno ali kakšno drugo dejavnost.

Preučiti je potrebno možnost povezave s tovarno Kolinska, ki naj bi se gradila v Ljubljani in nudila polpripravljeno hrano svojim porabnikom.

INVESTICIJSKO VZDRŽEVANJE

Že vrsto let ima ŠC velike težave z izvajanjem investicijskega vzdrževanja objektov in naprav v Študentskem centru. Komplikacije se začnejo že pri sprejetju plana, ki se ponavadi sprejme v drugi polovici tekočega leta, tedaj pa zelo težko zagotovi izvajalec, tako da se dela nemalokrat prenašajo v naslednje leto. Istočasno izobraževalna skupnost Slovenije od leta 1978 nakazuje sredstva le ob koncu leta. S tem je povzročena druga težava, saj ŠC ne ve, kako lahko izvaja investicijsko vzdrževanje. Kot primer naj navedemo leto 1979, ko je ŠC na koncu leta prejel od ISS 1646000 din, za najnujnejše vzdrževanje pa je do tedaj porabil 2.057.793 din, kar pomeni primanjkljaj dohodka v višini 411.793 din. V ilustracijo naj navedem, da je nominalni znesek 1.646.000 din iz leta 1976, cene uslug in storitev pa so se od takrat povečale za 40–50 % (slikarska dela z jupolom celo za 300 %).

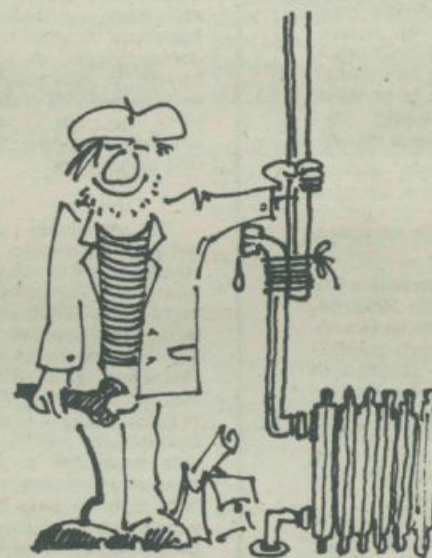
Vse to je vzrok za različne probleme pri konkretnem izvajanju investicijskega vzdrževanja, ki so pretežno posledica večletnega slabega gospodarjenja na področju investicijskega (in tudi tekočega) vzdrževanja zaradi pomanjkanja sredstev. Premalo je preventivnih ukrepov — manjših popravil in ureditev, katere bi preprečevale večje okvare in poškodbe. Predvsem se to odraža pri pravočasnem pleskanju zunanjih (pa tudi notranjih) zapor (oken, vrat), popravilu fasad, streh, drobnih popravil inštalacij, centralne kurjave, odtokov, vodovodne, električnih inštalacij...

Ugotovljeno je, da je bilo investicijsko vzdrževanje v preteklih letih slabo izvedeno in da je današnje stanje nevzdržno. Denar, ki ga dobi ŠC, se porabi za krpanje starih napak. To ni nobena sistemska rešitev, ki bi se nam v nekaj letih obrestovala. Torej bi bilo potrebno dobiti dovolj financ, da bi po nekem sistemu označili domove, jih v celoti popravili, s tem za naprej za ta objekt zmanjšali stroške vzdrževanja in izboljšali življenjske pogoje študentov stanovalcev.

Vsekakor bi bilo potrebno vzporedno vzdrževati ostale domove.

Vendar se današnjemu stanju tudi v bodoče ne bomo izognili, dokler ne bo določeno, kdo je (dolgoročno) dolžan zagotoviti sredstva za investicijsko vzdrževanje, ter da bo ta višina v realnejšem odnosu glede na vrednost osnovnih sredstev in opreme zaupane v upravljanju Študentskemu centru.

Težnje, ki se pojavljajo v nekaterih ustanovah (ISS), da naj se, investicijsko vzdrževanje vračuna v ceno stanarine, iz danes že omenjenih razlogov niso sprejemljive, če si lahko razlagamo neuradna (sklep še ni bil nikoli sprejet) opozorila ISS, da v bodoče teh sredstev ne bo več zagotavljala.

IZVAJANJE DOMSKEGA REDA

Po dokaj dolgi razpravi je bil 25. 10. 1979 sprejet domski red Študentskega centra. To pomeni, da so se študentje preko svojih delegatov v ŠC samoupravno odločili o načinu življenja v danih pogojih, o svojih pravicah in dolžnostih.

Domski red obravnava način vselitve in izselitve študentov. Glede na to, da se domovi dokaj počasi gradijo, je število vseljenih tesno odvisno od števila izseljenih. Tu se pojavijo prve težave, kajti kakor se je težko vseliti, tako se je težko izseliti, če ne izpolnjuješ razpisanih pogojev. Nekatere „stare bajte“ so postale že pravi strokovnjaki za zavlačevanje izselitve. Poleg prve prošnje pritožbe na zavrnjeno prošjo so potem kar naprej odsotni, ko jih želijo komisijsko izseliti. Vse to seveda pogloblja še „lažna solidarnost“ saj ostale stanovalce, ki imajo zagotovljeno ležišče, ne zanima, da tisti, ki že imajo zagotovljeno ležišče, čakajo „veliki trenutek, ko se bo ta in ta tovariš izvolil izseliti. Da pa to včasih pomeni izgubljen letnik bruca (nima kje stanovati), sploh ni pomembno. Pri tem je potrebno pripomniti, da komisija za sprejem študentov v domovih z razumevanjem upošteva kakšen mesec več za diplomu ali podobno.

„Lažna solidarnost“ pri odstopanju postelje je dokaj pogost primer. Študent, ki izpolnjuje pogoje za dom, istočasno pa ima v Ljubljani teto, oz. strica ali pa mu včasih burno življenje v domu ne ustreza, zaprosi za sprejem v dom, vseli pa se drugi, ki ne izpolnjuje pogojev. Ni se še dogodilo, da bi študent, ki je glasoval za domski red, prijavil takega ilegalca; ukrepi, ki jih izvaja uprava s kontrolami, niso dovolj učinkoviti, saj je vedno možno poiskati izhod in to bodoča inteligenca tudi dela.

Ob podatku, da le polovica študentov redno plačuje stanarine, sem najprej pomislil, kako je lepa potrditev teze, da so domovi

socialna ustanova, saj živijo tam le finančno šibkejši študentje. Vendar sem kasneje in ob primerjanju nekaterih podatkov kmalu ugotovil, da je to le naslednji izraz malomarnosti stanovalcev. Dejstvo je, da je uprava tako prilagodljiva, da študentu omogoči plačilo za mesec ali dva nazaj, če je le-ta v slabšem finančnem položaju. Vendar se večina te polovice (cca 1.500) niti ne pride opravičiti ali obrazložiti svojo nezmožnost rednega plačevanja. Rezultat tega v letu 1979 je, da so bili študentje povprečno dolžni 903.552 din, kar za tekočo dejavnost ŠC ni tako majhna vsota.

Zal so potrebni za reševanje problema zopet disciplinski ukrepi, saj jih študentje trenutno še niso sposobni sami reševati!?!? Neprijetno bi bilo videti 1500 študentov mesečno pred disciplinsko komisijo, če bi jih klicali za vsako neplačano stanarino, zato v praksi kličejo le tiste, ki niso plačali za več mesecev. Tedaj se dogovorijo za plačilo do ustreznega roka ter šele tedaj resnično ukrepano v skladu s domskim redom.

Tesno povezana s plačevanjem stanarin je tudi turistična dejavnost, saj delno zmanjšuje stanarine, delno pa zahteva preseljevanje prizadetih v poletnih mesecih. Domski red omogoča, da študent v poletnih mesecih odpove sobo in jo v septembru dobi nazaj, pri tem pa v poletnih mesecih stanarine ne plačuje. Nekateri študentje, ki ostanejo preko poletja, se morajo zaradi turistične dejavnosti, ko je potrebno izprazniti nekatere domove, preseliti v drugega. Vsako leto ima uprava ŠC težave s študenti stanovalci doma, v katerem bo potekala turistična dejavnost, ker nasprotujejo temu v svojem domu, ostali domovi pa ob teh razpravah pasivno stojijo ob strani. Popolnoma razumljivo je, da se naslednje leto, ko se dejavnost preseli v drugi blok, stanovalci bloka, v katerem je dejavnost potekala v preteklem letu, sploh ne oglašajo k razpravi (pri tem želimo opozoriti stanovalce stolpčiča B za Bežigradom na njihove obljube v letu 1979, da bodo analizirali turistično dejavnost). S tem primerom sem poskusil prikazati način in vzroke samoupravne, interesne in družbenopolitične aktivnosti v Študentskem centru s strani stanovalcev.

POPREČNO ŠTEVILO OBROKOV NA DAN V LETU 1979

MESEC	Vsa kosila	kosila v ŠC	Večerje	Malice
Januar	691	446	184	975
Februar	722	450	186	998
Marec	703	448	182	1142
April	728	466	471	987
Maj	677	444	157	1.100
Junij	561	392	137	993
Julij	250	?	22	623
Avgust	?	?	?	720
September	476	347	64	1.010
Oktober	745	419	173	1.198
November	510	219	77	985
December	509	261	85	1.035

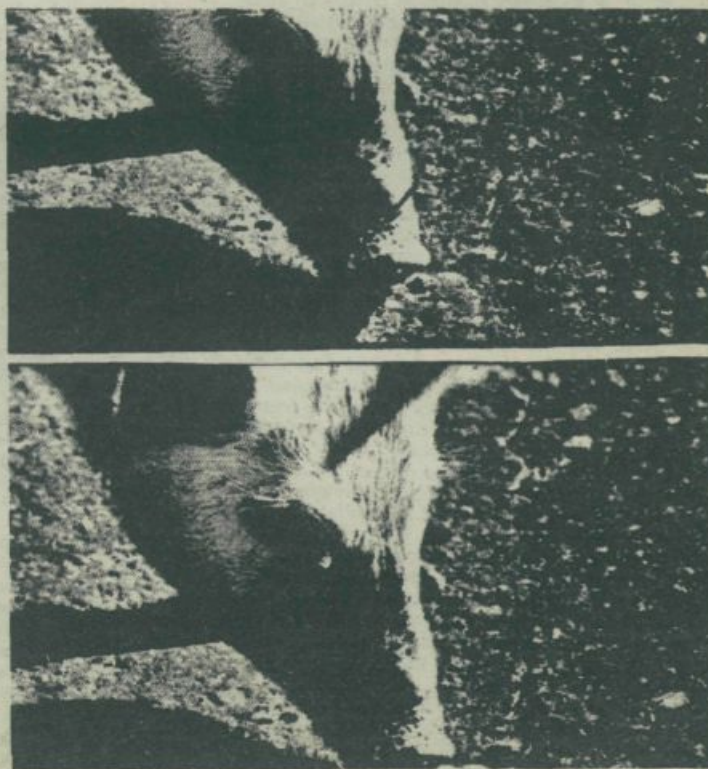
ŠTEVILO NA DAN PRODANIH MALIC ZA ZUNANJA PODJETJA

IBE	60
TOVIL	184
ANGORA	160
MIZAR TRNOVO	20
ISKRA	265
METALKA	91
ŽIČNICE	190
LJ. OPEKARNE	58
PETRINA	10
ŠD SERVIS	5

RESTAVRACIJA

Restavracija pripravlja dnevno tri vrste malice in dve kosili.

Pripominjamo, da so obroki sestavljeni v skladu z gostinskimi normativi, glede kaloričnosti, vrednosti, kakor tudi glede kvalitete in kvantitete.

OSNUTEK SEDANJEGA STANJA NA UNIVERZI Z ASPEKTA UNIVERZITETNE KONFERENCE ZSMS LJUBLJANA

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

Socialnoekonomski položaj študentov

Štipendiranje
Štipendijsko politiko v SRS vodi skupna komisija podpisnic samoupravnega sporazuma o štipendijski politiki v SRS. V novembru 1979 je bil po dvoletnih pripravah podpisan DD, pred podpisom pa je SS. Študentje v Ljubljani v letošnjih akcijah menimo, da štipendije niso več realne (njihova osnova je bila zadnjič izračunana v letu 1975), da vsakoletna revalorizacija štipendij ne spremlja niti dviganje življenjskih stroškov (glej najemnine), da o razširjenem standardu ne govorimo. Zato socialnoekonomski komisija pri PUK ZSMS v Ljubljani izvaja anketo, s pomočjo katere bomo prišli do realnega pokazatelja materialnih stroškov študenta v Ljubljani.

Poleg kadrovskih (prioritetnih) in socialnih štipendij so v okviru DD še štipendije Titovega sklada in štipendije sklada Borisa Kraigherja, ki so namenjene predvsem študentom v raziskovalnem delu.

Podnajemniška razmerja študentov
V Ljubljani je 35 % študentov (od 18000) podnajemnikov.

Stanje, ki ga je prikazala anketa, izvedla pa jo je v aprilu letos socialnoekonomska komisija pri PUK ZSMS, rezultate pa potrdil univerzitetni svet, je pokazalo dokaj nezavidljivo stanje podnajemnikov. Poleg tega, da ima le 22 % študentov sklenjene pogodbe s stanodajalcem in s tem zagotovljeno socialno varnost, da posamezniki nekontrolirano oddajajo celo stanovanje (logika — potem imajo dva), da se velika sredstva (preko 50 milijonov) letno nekontrolirano prelivajo, in tega, da 78 % študentov podnajemnikov ni prijavljenih v Ljubljani. Realna rešitev, ki se danes prikazuje (če mislimo, in izkušnje kažejo tako, da se z administrativnimi ukrepi situacije ne da rešiti), je nedvomno pospešena gradnja študentskih domov, samskih domov, stanovanj za mlade družine — tudi študentske.

Študentski domovi:

Rešitev ni le v tem, da zgradimo, tako kot delamo danes, toliko in toliko ležišč, jih prepustimo določenim OZD in se potem ne brigamo več zanje. Rezultat tega so današnje težave v Študentskem centru, kjer je za sanacijo potrebna velika družbena akcija, saj je situacija tako glede družbenega standarda, kot politične situacije na meji znosnega. Iz DD o zbiranju sredstev za gradnjo dijaških in študentskih domov je Ljubljana pridobila novih 750 ležišč, predvideva se jih še 250 v letu 1980. Poudarjamo besedo ležišča, ker ta DD financira samo normative za ležišča, ne pa tudi spremljajočih objektov. Res je, da smo od 17 % v letu 1977 prišli na 21 % v domovih konec leta 1979. Naše težnje so podpis DD za obdobje 1981—85 z letnimi kapacitetami po 250 ležišč in s spremljajočimi objekti za rešitev današnje krize.

V Ljubljani so tu organizacije posebnega družbenega pomena (kje se to izraža?), ki nudijo študentom usluge in to so dom FSPN (250 postelj), dom študentk Višje šole za zdravstvene delavce (219) in študentsko naselje z 3500 ležišči. Študentski domovi in študentski servis so se združili v študentski center. Sedaj tečejo priprave za združitve vse občutljive dejavnosti (vse DO—D v okviru UK ZSMS) v študentski center. V prihodnjem letu pa bomo izpeljali akcijo za pridružitve še ostalih dveh organizacij v študentski center. Pri vsem pa ne smemo pozabiti neurejenega stanovanjskega problema študentskih družin.

Prehrana:

Študentje imajo na razpolago restavracijo v študentskem centru (potrebna sanacija) in po bifejih na nekaterih fakultetah ter domovih. Novi stolpiči za Bežigradom (750 ležišč) nimajo prostora za razdeljevanje hrane (glej normative DD o gradnji domov). Glede na sprotni študij menimo, da je treba še naprej zahtevati gradnjo prostorov za razdeljevanje hrane po VTO, kamor naj hrano, tako kot sedaj, dovaža DE Restavracija iz študentskega centra.

Zdravstvo:

Študentje imamo na razpolago svoj zdravstveni dom, ki je že več kot 10 let v začetnih prostorih, s tem pa je njegova širitev in kvaliteta rast onemogočena. Študentje imamo glede na posebno socialno zavarovanje posebno zdravstveno izkaznico, s katero nas v drugih zdravstvenih domovih v Ljubljani, v večini primerov, nočejo sprejeti.

Informiranje:

UK ZSMS je ustanovitelj študentskega časopisa „Tribuna“ (izhaja 29. leto) in študentskega radia „radio Student“ (oddaja 10 let). Obe ustanovi imata podobne probleme. Ustanovitelj le z težavo dobi potrebne finance za delovanje. Do sedaj je imel na razpolago ostanek dohodka študentskega servisa (letno nad 2 milijona din), ki je po združitvi v študentski center (glej študentske domove) odpadel. Tako je v letu 1980 resno ogroženo njihovo nadaljnje delovanje. Dogovarjanja, ki jih ima ustanovitelj radia Student (UK ZSMS) z ustanoviteljem RGL (MK SZDL) in podpisnicami DD o mladinski periodiki (za Tribuno) še niso na stopnji, ki bi nam zagotovila mirno prihodnost.

Drugi prav tako velik problem so kadrovske težave, ker so dela prostovoljna in na račun prostega časa ter študija posameznika, le (RS ima najnujnejših — 5 profesionalcev) malo študentov dela v uredništvih veliko časa.

Poleg tega se pri obeh čuti potreba po mentorju (izhajajoč iz posebnosti, da se študent tu še srečuje s prakso in se uči na konkretnih primerih), vendar ustanovitelj ni sposoben zagotoviti potrebnih sredstev. Oba primerno sodelujeta z ustanoviteljem in spremljata akcije UK ZSMS ter jih analizirata, s tem pa prispevata k obveščnosti študentov. UK ZSMS pa do sedaj še ni uredila internega obveščanja med OO ZSMS in UK ZSMS ter samimi člani predsedstva predvsem zaradi stalnih kadrovskih težav pri COP-u. Letos tečejo prvi poskusi z internim informatorjem v okviru UK ZSMS.

Obštudijska dejavnost:

V okviru UK ZSMS deluje 13 DO — D, ki so po svoji dejavnosti raznovrstne, obsegajo kulturo, šport vse do tehnične kulture. Njihov namen je nuditi študentom udejstvovanje na vseh teh področjih, učenje preko tečajev itd. ...

Glede na to, da vsa ta društva niso na isti lokaciji, saj si iščejo vsaj začasne rešitve, kar za sistemsko rešitev ni denarja, da imajo vsa društva kadrovske težave, ker glede na njihov obseg dela potrebujejo za svoje delo veliko časa, samo udejstvovanje na področju društvene dejavnosti pade v drugi plan, kar odbija mlade (zavedajoč se, da so člani v večini študentje). Financiranje je nesistemsko rešeno, vsa društva so v finančnih težavah, saj nekatera po kvaliteti spadajo v jugoslovanski vrh in nekaj pomenijo v Evropi, (zato pa je potrebno veliko dela, kar tudi veliko stane). Pri tem naj omenimo razmerje denarja, ki ga dobi študent na fakulteti in študentskih domovih za obštudijsko dejavnost. V študentskem domu dobijo na študenta osemkrat več denarja kot na fakulteti, društva pa se financirajo iz sredstev, ki se zbirajo po fakultetah. Glede na to, da so društva v večini primerov prerastla obseg univerze, je potrebno (in se delno že izvaja) urediti odnos mesta in republike do teh društev. UK ZSMS poleg zbiranja sredstev iz fakultet in razdeljevanja med društva tudi koordinira

delo med društvi. KO—DO—D pa svoje delo le delno izpolnjuje, ker glede na obseg dela društev ne more dovolj kvalitetno spremljati vse občutljive dejavnosti v okviru študentskega centra (danes je še posebna DE občutljiva dejavnost, ki jo financira RISK). S tem pa bi se glede na profesionalno tehnično-organizacijski kader olajšalo delo društev, poiskalo nekatere sistemske rešitve in družbeno kontrolno nad delovanjem in poslovanjem društev. Vendar je to sedaj šele v prvi fazi priprav.

Mednarodni odnosi.

Klub mednarodnega prijateljstva

Člani kluba mednarodnega prijateljstva so lahko vsi tuji študentje, ki študirajo v Ljubljani, ne glede na njihovo ideološko prepričanje in politično pripadnost. Zaradi tega nastaja v klubu največ konfliktov, saj hočejo biti nekateri študenti, ki so člani nacionalnih študentskih združenj, tudi v KMP člani svojih združenj oziroma organizacij. Tako se vsak dan srečujemo s konflikti med člani KMP, ki so iz iste države (Irak), vendar pa so v svoji domovini člani različnih političnih organizacij in hočejo tudi tu delovati na tej podlagi. Ker je članstvo v KMP prostovoljno, mnogi tuji študenti nočejo biti njegovi člani.

1. Ne strinjajo se z načinom dela v klubu. Hočejo delovati politično, propagirati ideje njihove politične organizacije in ker jim je to v klubu onemogočeno, delujejo zunaj njega.
2. Odnos slovenskih študentov do kluba je včasih ignorantski — saj le redko sodelujejo pri njegovem delu.
3. Materialne možnosti za delovanje kluba so majhne, dotacije, ki jih dajejo ZAMPTES, UK ZSMS in še kdo, ne morejo zadovoljiti potreb članov.
4. Življenjske razmere tujih študentov niso zadovoljive. Posebno štipendisti, ki ne morejo stanovati v študentskem naselju, imajo probleme s stanovanjem in ker jim KMP največkrat ne more pomagati, izgubijo zaupanje v njegovo delo in prenehajo delovati. V KMP hočemo seznaniti člane z našim političnim sistemom, organiziramo ekskurzije po Sloveniji in zamejstvu, obiskujemo delovne organizacije, organiziramo okrogle mize in kulturne večere posameznih nacionalnih kultur.

Klub zamejskih študentov

Na ljubljanski univerzi študira okrog 100 zamejskih študentov. Njihovo število pa je vsako leto večje. Tudi med njimi tako kot med tujimi je vidna idejna diferenciacija, predvsem med Korosci. Kljub stalnemu večanju števila študentov pa njihov klub slabo deluje. Že več kot 10 let, odkar pač obstaja, ima osnovne probleme — nikakor ne more priti do lastnih prostorov. Prav nerazumljivo je, kako se Ljubljana vede do tega problema. Npr. lani smo poskušali preko MK SZDL, ki nas je napotila na SIS za stanovanjsko problematiko, pa nikakih rezultatov. Poskušali smo preko ljubljanske KKS, pa spet nič. Tudi RK SZDL in republični komite za vzgojo in izobraževanje tukaj nista prav nič naredila, pa čeprav je velika večina teh zamejskih študentov prav njihovih štipendistov. Tako se dobivajo v gostinlah, občasna predavanja pa pripravljajo na VTO. Vendar pa se v njegovo delovanje vključuje le peščica (na občnem zboru v novembru jih je bilo le 17).

Občasno prirejajo tudi ekskurzije po zamejstvu in Jugoslaviji ter v naše OZD. Neorganizirano delo ima za posledico tudi, da izgubijo kontakt z rojstnim krajem in precej se jih po študiju ne vrne nazaj. Ob prihodu v Ljubljano jih večina preneha zaradi oddaljenosti delati v domačih društvih in klubih, kar pa še ob neaktivnosti tega kluba pospeši izolacijo in odtujevanje. Opazamo tudi, da slabo poznajo našo družbeno stvarnost. Res je, da sedanje stanje ni zavidno vredno in se, dokler ne bo zagotovljenih osnovnih pogojev (predvsem prostor), tudi ne bo spremenilo. Na koncu naj za primer povemo le še to, da je Dunaj dal na razpolago prostore, ki so že dolgo časa pomembnejše žarišče kulturnega in političnega delovanja Slovencev v Avstriji.

Informacija o mednarodnem sodelovanju na področju strokovnih praks študentov

1. Prvi stiki na področju mednarodne izmenjave študentskih praks so bili navezani v letih 1952/54, ko je takratna zveza študentov Jugoslavije ustanovila odbore in pododbore mednarodnih specializiranih organizacij za izmenjavo študentskih praks. S priključitvijo tem organizacijam (AIESEC — za izmenjavo študentov ekonomije, IAESTE — za študente tehničnih ved, IFMSA — za študente medicine in stomatologije) in osnovanjem organizacijske strukture so bile dane možnosti za začetek študentskih izmenjav.
2. Posledica organiziranosti po načelu odborov in pododborov je bila osamosvajanje le-teh, zaradi česar so začeli delovati kot agencije oz. podaljški mednarodnih organizacij pri nas. Tako so se izognili vplivu in kontroli študentske organizacije. Tudi na ljubljanski univerzi so podobori delovali od vsega začetka, s tem da so v letu 1971 ustanovili združenje za mednarodno izmenjavo strokovnih praks, v katerem so se povezovali.
3. Naslednjo prelomnico na tem področju predstavlja leto 1974, ko je po 9. kongresu prišlo do združitve študentske in mladinske organizacije v enotno organizacijo mladih. Podobori mednarodnih organizacij so postali komisije za mednarodne stike na ustreznih OO ZSMS. Analogno se je na nivoju univerzitetne organizacije ZSMS ustanovilo organizacijsko telo, ki je povezovalo dejavnost teh komisij.
4. Po letu 1974 je začelo prihajati do bolj poglobljenih analiz o mednarodni izmenjavi praks, o vlogi te dejavnosti kot oblike dela ZSMS. Probleme smo obravnavali na vseh nivojih ZSMS. Na ta način se je oblikovalo stališče, po katerem vrednotimo to dejavnost danes in ki pomeni osnovno za obravnavanje vseh konkretnih problemov, ki se javljajo na tem področju.
5. Tako danes obravnavamo mednarodno sodelovanje na področju strokovnih praks študentov kot del mednarodne dejavnosti ZSMS na univerzi in kot obliko mednarodnega sodelovanja na področju izobraževanja. Ta princip je bil zajet tudi v poskusih, da se neresena vprašanja s tega področja obravnavajo in razrešujejo na osnovi družbenega dogovarjanja. Ker se je v letošnjem letu začel postopek za sklenitev družbenega dogovora za celotno področje znanstveno-tehničnih, izobraževalnih in kulturnih stikov s tujino, ki je globalnejši in zajema tudi našo specifično problematiko, smo se bolj posvetili prav akcijam v zvezi s tem dogovorom. Skupaj z UK Maribor smo dosegli, da so se stališča v okviru republike poenotila. Poleg tega se bodo na našo pobudo omenjeni problemi obravnavali tudi v okviru ZSMJ. Na ta način želimo doseči, da bi se v vseh republikah in pokrajinah poenotila stališča do vprašanj organiziranja mednarodne izmenjave znotraj Jugoslavije, zastopanja navzven in drugih problemov, ki so danes še nereseni.

Uredništvo za univerzo pri Tribuni se je s težkim srcem in sploh komaj odločilo v tej številki Tribune objaviti tudi ta tekst, ki ga je v Mesečnem informatorju UIS Ljubljana, 1/80, objavila Anka Savicki. Čemu torej ta objava?

Gre za to, da se problem študentskih domov „osvetli z vseh koncev in krajev“, kakor se to ponavadi reče, hkrati pa gre tudi za to, da se „sprovocira prizadete“, ki sicer „naj bodo, toda čisti“.

Torej: pišite nam o svojih nogavicah, sendvičih, umazanih gatah, še bolj zasvinjanih brisačah in ostalih primerkih vladajočega higienskega režima!! Pišite nam tudi o štipendijah, pa topli vodi, kuhinjskih obrokih, večerjah, piti, itd., itd. ...

Sedaj pa ... besedo ima — Anka Savicki.

Študent naj bo, toda čist

Verjetno ni občana, ki ne bi že kdaj slišal za stalno pomanjkanje študentskih domov, za slabe pogoje bivanja in za oduševske cene privatnikov, za neorganizirano in neustrezno prehrano ter za druge negativne dejavnike, katerim so študentje izpostavljeni v času študija. Pomanjkljivosti. Za odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti sanitarno-tehnične narave, ki motijo delo in prostor v študentskem domu, v njem živijo ...

V Ljubljani v 18 objektih živi približno 3.500 študentov, 10 domov je v študentskem naselju, kjer sta tudi centralna kuhinja in športni objekt. S študentskimi domovi upravlja delovna organizacija Študentski domovi Ljubljana, Cesta 27. aprila št. 31., samostojna pa sta Dom fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo na Titovi 102 in Dom dr. Ivana Oražna (objekta v Wolfovi 12 in na Dolenjski c. 29), katerega upravlja Medicinska fakulteta v Ljubljani. Slednji je namenjen izključno študentom medicine medtem ko se ostali domovi glede razvrstitve študentov prilagajajo lokaciji fakultet.

Vsaj enkrat na leto sanitarni inšpektor obišče vse študentske domove. Pri pregledih, katerim poleg zastopnika službe zdravstvenega varstva študentov prisostvuje tudi član uprave in člani študentskih samoupravnih organov, inšpektor ugotavlja tako sanitarno-tehnične kot higienske pomanjkljivosti. Za odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti sanitarno-tehnične narave, ki motijo delo in bivanje v domu ali lahko na zdravje študentov celo negativno vplivajo, je izdano že več ureditvenih odločb. Po večletnem prizadevanju je sanitarna inšpekcija ob sodelovanju uprave študentskih domov uspešna, da so se pogoji za delo in bivanje v študentskih domovih izboljšali v tolikšni meri, da razen enega ni več objekta, ki ne bi izpolnjeval osnovnih sanitarno-tehničnih pogojev za bivanje in delo stanovalec.

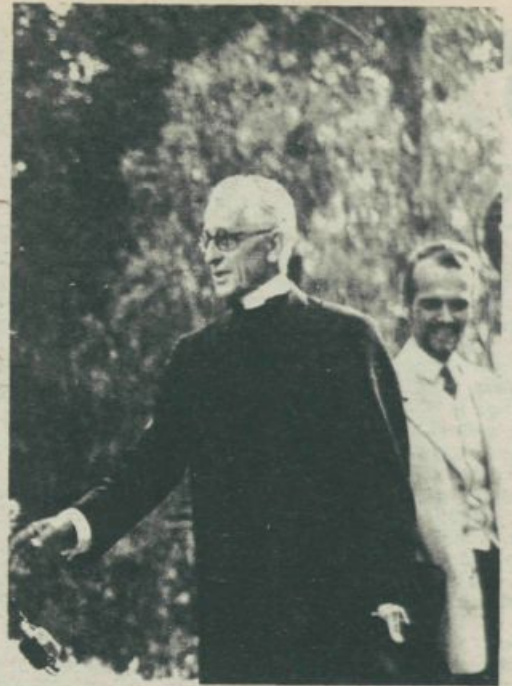
Od doseženih izboljšav naštejemo le nekatere: centralno kurjavo so napeljali v starejše objekte, obnovili sobno opremo in sanitarije, v kopalnicah so omogočili uporabo tople vode, ukiniteli so sobe z večjim številom ležišč in povečali število dvoposteljnih; obnovili so tla in še bi lahko naštevali. Prizadevanj za boljši standard študenta pa s tem še ni konec. Pripravlja se kompletna rekonstrukcija centralne kuhinje v študentskem naselju, kjer bodo boljši pogoji dela omogočali pripravo zadostne količine higiensko neoporečne hrane, ki vključuje tudi skrb za tiste obolele študente, ki ne potrebujejo hospitalizacije in so bili do sedaj prepuščeni sami sebi, nadaljujejo pa se tudi prizadevanja za gradnjo prepotrebnih novih objektov.

Sedaj pa pogledajmo še drugo plat.

Navedli smo že, da sanitarna inšpekcija preverja tudi higiensko stanje v študentskih domovih in tu se že vsa leta zatika ...

Po domskem redu je za čiščenje sobe zadolžen študent, čistilke čistijo samo skupne prostore; poleg čiščenja domski red določa tudi osebno odgovornost za storjeno škodo in za kršitelja predvideva tudi kazni — najhujša med njimi je celo izključitev iz doma. S tem napisanim hišnim redom v domu je ob prihodu v dom seznanjen vsak študent. In kako se po njem ravna?

Sanitarna inšpekcija je pri pregledih študentskih sob ugotavljala nevzdržne higienske razmere. So seveda tudi redke izjeme, največkrat pri študentkah, ko so sobe prijetno urejene, čiste, prezračene. Toda tudi teh je iz leta v leto manj. Večina študentov je zvesta svojemu „stilu“, ki ga skušamo prikazati v nekoliko slikovitejši podobi: sobe niso počiščene ali pa je delo tako površno opravljeno, da se „vložen trud“ sploh ne opazi. Parketna tla pričajo o svojem poreklu le na sredini sobe, kjer stanujoči pri hoji uporabljajo „drsalce“, pod posteljo in v kotih pa jih navadno prekriva debela plast nesnage; na vrhu te počivajo prah in „mucke“. Postelje, so največkrat razmetane, posteljnemu perilu pa ni mogoče določiti barve. Tudi stenam ni prizanešeno — ob raznih proslavah so tudi te deležne zdravice, sledovi ostanejo vse do ponovnega beljenja, do česar zaradi pičil finančnih sredstev, ki se zbirajo v te namene, ne prihaja prepogosto. Takoj ob obnovitvi beleža se po stenah pojavijo razni plakati, izrezki iz časopisov in revij, pod slikami pa so napisali „poučno“ vsebino.

Da študenta pri študiju ne moti pogled na okolico, ne pomiva oken. Med študenti je inšpektor zasledil tudi presenetljivo število „zbrateljev“ razne neuporabne navlake. Ker je sobica za shranjevanje večjih količin „dragocenosti“ (mednje študentje v prvi vrsti uvrščajo razne steklenice od uvoženih alkoholnih pijač in drugo neuporabno navlako) navadno pretesna, se študentje poslužujejo balkonov. V bloku, v večini primerov za vrati. Nekateri so dotrajanemu in z debelo nesnago obloženemu kuhalniku dodali še neuporaben hladilnik, v katerem se hrana samo kvari, drugi pa se za shranjevanje živil v zimskem času poslužujejo že vsem dobro znanega načina s plastičnimi vrečkami, ki visijo na fasadi na zunanji strani oken. Inšpektor je živila zasledil celo v omarah, v družbi z umazanimi nogavicami, v enem primeru so se jim pridružili še čevlji (dom na Ilirski).

Ker v sobi ni kulinarčni dejavnosti namenjenih površin, nastane največkrat zadrega — kam postaviti kuhinjski? Rešitev je kmalu pri roki; po večjih zgoznelih površinah na okenskih policah, pisalnih mizah in na tleh je mogoče ugotoviti, da so se študentje znašli. V novejših objektih, kjer so urejene skupne čajne kuhinje, ni bilo nič boljše. Pospravljeno kuhinjo s pomito posodo in čistim kuhalnikom je bilo zelo poredko videti. Pogostejša je bila naslednja slika: posoda z več dni stari ostanke hrane naložena po vseh delovnih površinah, nekaj tudi po tleh. Kuhalniki, obloženi z ostanke prismojene hrane pa so nemo pričali; da kuhinje le služijo svojemu namenu, saj se jih študentje v veliki meri poslužujejo. V bloku X. v študentskem naselju so študentje pri odhodu na počitnice čajno kuhinjo pustili v opisanem stanju.

Študentska iznajdljivost pa s tem še ni popolnoma izčrpana ... Na komaj obnovljeni oljni oplesk na okenski polici je treba takoj vtisniti pečat uporabnika, na vrata pa nabiti poleg raznih „umetniških stvaritev“ še gesla „s poučno vsebino“. Naj se vidi, kdo stanuje v sobi!

In kako se je ob ugotovljenem stanju „znašla“ sanitarna inšpekcija?

Od študentov, ki jih je zatekla v opisanih sobah, je na zastavljena vprašanja zakaj ne čistijo sob, največkrat dobivala pojasnila, da so študentje prišli v Ljubljano študirat, ne pa čistiti in pospravljati. Na vprašanje, če jim ni mar, da uničujejo družbeno lastnino pa so brez izjeme odgovorili, da je družba zanje dolžna skrbeti in, da sanitarna inšpekcija nima pravice vdirati v njihova bivališča, ker da so s tem kršene ustavne pravice študentov!

Kot smo navedli, so inšpekcijskim pregledom prisostvovali predstavniki študentskih samoupravnih organov, najpogostejše predsedniki sveta bloka in člani disciplinske komisije, ki jo je sestavljala tudi komisija za higiensko vprašanja študentov. O ugotovljenem stanju je bil sestavljen zapisnik, z njegovo vsebino pa so bile seznanjene samoupravne študentske organizacije, samoupravni organi študentskih domov, Univerza v Ljubljani, v hujših primerih kršitev higienskega režima pa celo posamezne fakultete in družbenopolitične organizacije. K razgovoru, ki bi na izboljšanje stanja lahko kakorkoli vplivali.

Žal pa vsa ta prizadevanja niso rodila večjih uspehov. Pri zadnjih, septembrskih pregledih, ko bi morale biti vse sobe počiščene in urejene, je inšpekcija naletela na opisano stanje. In kaj sedaj? ?

Anka Savicki

ZAVODI

Franjo Francič

MLADOLETNO PRESTOPNIŠTVO II.

DRUŽINA

Raziskovanja opravljena pri nas doma kakor tudi v sv. dokazujejo, da je vloga družine pri nastajanju motene osebnosti pri otroku primarna. Družina je temeljna celica človekove družbe in obenem prva socializacijska skupina. Svoje prvo spoznanje o življenju, o svetu, ki ga obdaja, dobi otrok v družini. V njej doživlja prva socialna čustva in najosnovnejšo ter največjo človekovo potrebo po občutku varnosti in ljubezni, katero naj bi mu zadovoljili starši.

Otrok je v svojih prvih obdobjih najbolj plastičen, občutljiv in sugestiv. Vsa svoja doživljanja iz zgodnjega otroštva prenaša naprej skozi vse nadaljnje življenje, odražajo se v njegovi osebnosti. Motnje v družinskem krogu prizadenejo vse pripadnike družine, največje posledice okrnjenega občutka varnosti pa pustijo na otrocih. Otroku mora biti poleg temeljnih potreb zagotovljena socialna varnost. Slabi socialni odnosi, agresivnost, egoizem ali pretirana plašnost in odločenost so posledice, zunanjí znaki otrok, ki so živeli v pomanjkanju, neprimernih družinskih razmerah. Posledice pomanjkanja občutja varnosti dajejo osnovo kriminalnim dejanjem. (dr. M. Bregant)

VEČPLASTNOST VLOGE DRUŽINE V OTROKOVEM RAZVOJU

Oblike družine

1. Polna družina obsega oba zakonca in otroke, če jih imata. V popolno družino se prav tako šteje oćim ali maćeha, ki prevzame vse zakonske in moralne obveznosti.
2. Nepopolna družina je le eden izmed roditeljev, najvećkrat je to mati samohranilka.
3. Rejništvo oziroma posvojitev je zakonsko doloćen odnos med rejnikom in rejencem (podobno pri posvojitvi), ki pride v poštev za otroke brez roditeljev, in tudi za otroke tistih, ki jim je bila roditeljska pravica odvzeta. Velik procent motenih mladostnikov prihaja ravno iz druge in tretje skupine. Če upoštevamo dejstvo o takoiimenovani krizi družine, velikem številu družin, ki so to le na papirju, njihova prava slika mnogokrat ne zadovoljuje osnovnih otrokovih potreb, potem je jasna vloga oblike družine v otrokovi najzgodnejši dobi.

Socialno-ekonomske razmere družine

Socialne-ekonomske razmere družine oziroma njihovih namestnikov zelo vplivajo na življenje in razvoj otroka. Obsegajo vse temeljne potrebe: hrano, obleko, stanovanje. Neposredno vplivajo na otrokovo izobraževanje, vzgojo in prosti čas ter vse ostale pogoje, v katerih živi.

Merilo ekonomskega stanja družine kaže višina dohodka na posameznega člana. Nanjo vpliva izobrazbeni nivo staršev, njihova zaposlitev in število aktivnih in neaktivnih članov družine.

Socialno-ekonomske razmere delimo v tri skupine: 1. Ugodne socialno-ekonomske razmere so taktar, ko otroku omogoćajo nemoteno zadovoljitev socialno-ekonomskih pogojev za uspešen in nemoten razvoj in materialno neogroženo življenje.

2. Ogrožene socialno-ekonomske razmere nastopijo, ko otrok nima omogoćenih najosnovnejših pogojev in je njegov razvoj materialno ogrožen.

Gojenci zavodov najvećkrat prihajajo iz neugodnih socialno-ekonomskih razmer, mnogokrat tudi iz zgornje skupine. Kljub naraščanju družbenega standarda je vedno več gojencev, ki prihajajo iz socialno šibkih družin, pojavlja pa se doloćeno število otrok, ki prihajajo iz zelo ugodnih socialno-ekonomskih razmer; vendar v takšnih družinah, kjer je vse usmerjeno k pridobitništvu ostaja praznina drugod – v čustvenem življenju.

Ce otrok nima zagotovljenih osnovnih potreb v okviru družine kot osnovne celice, prihaja to do izraza v njegovem problematićnem doživljanju sveta in se kaže navzven v osebnostnih motnjah. Z nezadovoljevanjem elementarnih otrokovih potreb je onemogoćena zadovoljitev ostalih potreb vzgoje, izobraževanja, prostega časa ...

Socialno patološki pojavi v družini

Mnoge družine so pravzaprav urejene, vendar se v njihovi strukturi pojavljajo socialno patološki pojavi. Ob znani ugotovitvi, da starši in družina igrajo v otrokovem življenju in razvoju odloćujočo vlogo, so le-ti pojavi eden od vzrokov za nastajanje osebnostnih in čustvenih motenj pri otroku. Od ljudi, ki ga obdajajo, se otrok naući prvih socialnih reakcij, če so te patološke, jih v doloćeni meri kot vzorec prenaša v svoje vedenje, svoj naćin doživljanja okolice.

Ce odrasća otrok sredi notranje razpadlega okolja, so posledice za razvoj njegovega znaćaja gotovo neugodne. Psihologi poudarjajo, da veliko ljudi, ki so v stalnih konfliktih z okolico ali sploh ne najdejo pravega družbenega kontakta, izhajajo iz razrvanih družin, kjer ni bilo medsebojnega razumevanja. Znano je tudi, da otroci iz slabih zakonov zelo pogosto postanejo slabi zakonci. (dr. M. Bregant)

Poznamo naslednje socialno patološke pojave: alkoholizem, prostitucijo, brezposelnost, spolne bolezni, psihiatrićna obolenja, socialno-medicinska obolenja in prestajanje zapornih kazni.

Ustavimo se pri alkoholizmu, ki je pereć problem celotne slovenske družbe. Ta socialna bolezen odvisnosti zavzema v naši republik velikanske razmere in ne kaće, da bo v bližnji bodoćnosti omejena.

Alkoholik je vsak, ki zaradi pogostega in pretiranega užívanja postane od alkohola odvisen in ima zaradi tega konflikte v družini, v službi, pojavljajo se tudi zdravstvene težave. Navedene posledice odvisnosti so lahko minimalne. Če za koga to še ni alkoholizem, naj počaka kakšno leto, pa se bo alkoholna bolezen pokazala v vsej svoji krasi! Bolan ni samo alkoholik, temveć tudi njegova družina in delovna skupina. (dr. J. Rugelj)

S pojavljanjem socialne patologije v družini se prićnejo većni prepriji, rušijo se družinski odnosi; otrok tako dobiva napaćen vedenjski vzorec.

Odnosi v družini

Za zaključek analize družinske situacije je vzeto vprašanje o odnosih v družini. Družinski odnosi so splet že prej omenjenih toćek in pcdajajo celotno sliko vzdušja, ki vlada v družini. Poznamo tri vrste družinskih odnosov:

1. urejeni družinski odnosi temelje na enakopravnosti in demokratićnem sodelovanju vseh članov, v njenem okviru zadovoljujejo vse za svoje življenje pomembne potrebe;

2. neurejeni družinski odnosi kot posledica nezdrave družinske vsebine, nepravilne vzgoje, socialno patoloških posebnosti in neurejenih medsebojnih odnosov, ki onemogoćajo uspešen razvoj in uspešno življenje vseh družinskih članov;

3. skrajno neurejeni družinski odnosi otežujejo zadovoljevanje potreb družinskih članov in ogroćajo njihovo uspešno ter srećno življenje. Definicije po J. Bowlbyu.

Otrokova motenost je znak, da družina ne opravlja svoje funkcije tako, da bi se otrok razvijal v pozitivni smeri. Vsi omenjeni faktorji ustvarjajo atmosfero, ugodno za pojav in razvoj negativnih lastnosti mladostnika.

ŠIRŠE DRUŽBENO OKOLJE

V većini primerov sekundarna socializacija ne more nadomestiti izgubljenega v rani mladosti. Izobraževalni ciklus većinoma potrdi in poglobi nasprotja v mladostnikovem sprejemanju socialnih pravil skupine. Vse prevećkrat se v širšem okolju zaradi svoje razlićnosti, nezmožnosti življenja zgodi, da otrok išće komunikacijo z družbo sebi enakih.

Ućenec z lahkoto postavi distanco med seboj in sliko realnosti, ki mu jo kaćejo šole. Otrok se laće distancira od naukov svojega ućitelja kot od naukov svoje matere. (dr. M. Bregant)

Z oddaljevanjem od resnićnega sveta in pridobitvijo znanja o pravilih, ki vladajo znotraj družbe, pride do kritićnega pogleda na svet, ki ga vsak dan potrjuje. V fazi srednješolskega izobraževanja, v puberteti, pride do kratkega stika mladostnika in najbližjih na čustvenem podroćju. Na podlagi občutij iz zgodnje mladosti vrednoti svet okoli sebe.

Oblike zašćite svoje integritete najde v klapah, tovarišijskih skupinah, kjer se srećajo, najdejo sorodne usode. Tu se počuti enakega drugim, tu doživlja prva občutja pripadnosti, varnosti in prijateljstva.

To druženje mu daje pečat obnašanja in reagiranja proti družbenemu okolju.

Prihajajo do konfliktov med pravili takšnih združ in normami okolja. Zaćenja se z nedolžnimi objestnostmi, se nadaljuje preko manjših tatvin, pa vse do organiziranih vlovov, roparskih napadov in najhujših deliktov. Družba reagira obrambno, s svojimi pravno urejenimi normami odstrani mladoletnega prestopnika v institucije posebnega pomena – v vzgojne zavode.

To je zadnja faza poti, ki se kakor rdeća nit vleće skozi celotno mladostnikovo življenje. Redki so mladostniki, ki prihajajo v institucije posebnega družbenega pomena, ne da bi kršili zakon, ki doloća tri stopnje kaznovanja:

1. strožji nadzor – z obiski pri socialni službi;
2. namestitve v eno izmed institucij, ki ustrezajo mladoletnikovi starosti, teži prestopka, poućenosti socialne službe in mnogim manjšim faktorjem;
3. mladoletniški zapor.

ZAVOD

Razlićni zavodov (glej pregled zavodov v SRS) doloća enako razlićnost nalog, vendar je za vse moć najti skupne metode in naloge. Osnovni cilji zavodov so:

- s posebnimi ućnimi, delovnimi, vzgojnimi metodami odstranjevati posledice motenj vedenja in osebnosti (MVO), šolske težave, privzgjati delovne navade; v prevzgoji, vsaj uradno, većina zavodov uporablja permesivno naravnostno vzgoje;
- izobraževanje v šoli, delavnicah, usposabljanje za kasnejše nemoteno delo;
- s svobodnimi dejavnostmi razvijati pozitivne dispozicije za kasnejšo motiviranost;
- zavod nudi polno oskrbo, zdravstveno in socialno pomoć;
- zavod vzdržuje stike s starši, skrbnišćimi organi, sodišći in jih obvešća o napredku in razvoju gojenca;
- sodeluje z okolico in institucijami (PA, FF), s katerimi je povezano uspešno delovanje zavoda,
- sledi novim spoznanjem defektologije, pedagogike in psihologije.

ODPUST

Ko preteće toliko in toliko časa, gojenca spustimo nazaj tja, odkoder je bil poslan. Zaželjena je konzultacija s socialno službo in eventuelno s starši.

DRUGI DEL

Pisati sem se naućil v osnovni šoli, prepisovati nekoliko kasneje; to drugo je mnogo laće, ne prinaša pa užitka. Človek se pać ući, tja od pleníc naprej.

Drugi del je pisan zaradi občutij in moćnosti primerjave. Včasih se človeku zađi, da mu bo razneslo glavo v vsej poplavi podatkov, definicij, parol in ostalega, s katerim nas šopajo in se šopamo dan na dan.

Povedal bi rad nekaj stvari: o gradovih, o izgubljenih sanjah, o zgodbi sogojenca, o garažah, o vzgojiteljih, o ljudeh. O isti stvari.

O gradovih

Daleć od hrupnih mest, nekako sami zase, odrinjeni, samevajo gradovi. Nekateri razpadajo brez prebivalcev, drugi dihaajo zgodovino; nekateri celo hranijo v svojih nedrjih stotine usod; nenavadnih, tako ali drugaće izobeenih in samih. Pravijo jim zavodi ali poboljševalnice. V njih se mladenec in mladenića poboljšujejo za novo življenje, za novo rojstvo.

In zakaj so prišli tako daleć iz svojih zvezd? Mar zato hodijo stolecja? Od kje toliko zidov v njih samih? Od kod toliko ljudi? Tavajo sem ter tja in redkim je razbrati veselje na licu. S strastnimi vdihli love cigigareti dim, poslušajo glasbo in razmišljajo o onih, no, onih stvareh.

Prav zdaj mati kuha juho, v lonec je vrgla meso in še šest drugih stvari; polndne bo, z njim juha, takšna z zlatimi kolobarji na površini. Bogeve kaj poćnejo Frenk, Sine in Leon? So šli v kino ali spet žicajo denar za pir. In kaj počne Alenka? In kaj stara mama in Jože in sošolec in Mojca in ...

IN JAZ?

Jaz pa sedim za zidovi, gledam sence smrek in borovcev v parku, gledam jih in ne vidim preko zidov. Morda grejem mesto za nekom, morda čakam novega, da mu mesto odstopim? Morda se preveć, premalo sprašujem?

Nekoć je za temi zidovi domovala hiralnica. Noćem hirati, rad bi živel! Rad bi toplo sonce, stisk roke, rad bi plaval sredi morja trav, toliko, toliko bi rad! Tako rad bi, da bi me imel nekdo rad.

Nekaj gradov na Slovenskem ni samih. Prvić so me poklicali grajski, tisti z zavoda, tisti, ki krade, ki laće, ki nič ne ve; tisti, ki ima svoj grad.

Grajski oskbniki ostanejo grajski, z masko ali brez nje, s svojim ućenim pergamentom ali brez njega. Med zidovi je malo prostora za hrepenenje. Še zadnje jate pćis so odletele zlatim pšenićnim poljem naproti. Stran od gradov.

O izgubljenih sanjah

Ko človek izgubi sanje, izgubi svojo notranjost. Verjel sem celi vrsti ljudi. Najprej materi pa oćetu, bratu, prijatelju pa milićniku in celo mimoidoćemu neznanцу. Zdaj ne verjamem materi, ne oćetu, ne bratu, ne prijatelju, ne milićniku; celo mimoidoćemu neznanцу ne.

Kar pomnim in to ni dolgo, so mi vteпали: ja, kakšen pa si, ves umazan, zakaj te je bilo treba, kako nakracana naloga, si spet kradel, marš delat, pankrt; prekleti pankrt.

Ko si zatisneš ušesa, ti v glavi zabuće valovi. Razbićan, moten, zakompleksan gledaš svet, za katerega si preprićan, da so ga ustvarili drugi. Ni tvoj svet in nikoli ga ne doumeš. Ko pa si utrujen od vsega zatisni oći, je bilo drugaće, mnogo lepše in laće. Takrat si z mogoćnim konjem oddirjal daleć za gore. Hitela sta mimo spak in obrazov polnih grimas, ki so vpili: saj to ni on, to ni naš Jani!

Otroku dajte vse! Otrok je već kakor barvna televizija! Otrok je ponos svojih staršev. Otrok je majhen človek velikih misli. Otrok si ti.

Ko je gospa v krznenem kožuhu kupovala desetine nepotrebnih drobnarij, ji je blagajnićarka dejala:

- Kako pa vaša Tina?
- Oh, oh, pridna je. – Vi imate samo enega?
- Dovolj gospa, eden je već kot preveć. Potem je paranoićno zakrićala:
- Glejte gaaa! Kradee! Glejte ga, krade mulec, liziko je ukradel, primite ga, ujemite ga lopova, UJEMITE GA ...

Mali se je silno prestrašil, ni vedel, kam bi z liziko.

Ljudje pa so ga lovili. Prišel je milićnik, ga odvedel s seboj, ga temeljito izprašal ter mu dejal: – S šivanko se začne, na vsehah pa konća, pobić, in ga z mesnato roko šćipal za uho. Ko je prišla ponj mati vsa razburjena, je že med vrati vpila: Kar dajte ga, kar po njem, tako ali tako ni nič vreden, kakor njegov oće ...

Zvećer je otrok zaspal in zaman čakal iskrega vranca. Ni ga bilo.

Spake so ga obkrožile ter režeće sikale med zobmi:

- Saj to je naš Jani, to je on, naš Jani!
- Od takrat ne sanjam već.

O zgodbi sogojenca

Spal je nasproti mene. Nekoć je napisal zgodbo. V zavod sem prišel zaradi kraje, v njem se ne počutim dobro; vendar drugim nimam kam.

Doma smo živel – oće, mati in brata. Zlata je bila naša mati. Igrala se je z nami in nam pripovedovala čudovite pravlice. To so bili moji najlepši večeri. Oće je sicer delal, drugaće pa ga otroci nismo zanimali; pil je cele dneve in mnogo noći smo prebili pri sosedih. Od težećga dela je mati zbolela, odpeljali so jo v bolnico. Nekega dne, ko smo bili v šoli, je sosed prišel v šolo povedat, da je mama umrla. To ni mogoće, smo si dejali, nekdo nam jo je moral vzeti. Le kdo nam bo sedaj pripovedoval pravlice. Sosed nas je odpeljal domov, kjer je mati ležala na mrtvaćnem odru. Z resnim, bledim obrazom se je poslavljala od nas, na ustnicah ji je ležal otožen nasmeh, kakor da bi hotela reći:

- Oprostite mi, nisem zmogla, oprostite mi ...
- Od tistega dne nimam obstanka nikjer. Vse ljudi sovražim, nekdo od njih mi jo je moral vzeti.

O garažah

Imeli smo ravnatelj, ki mu je bilo v veliko veselje loviti ućence, ki so hodili za garaže. V osnovni smo tja zahajali redki in vrhunec predstave je bil, ko se je kdo zadrl:

- Bežimo, ravnatelj gre!
- Ni većejega užitka od početja prepovedanih stvari. Kajti obićajne počne većina. V šoli te poleg potrebnih reći uće mnogo bedarji, ena najvećjih je loćevanje tistega, kar misliš in tistega kar rećeš. Daje formalno znanje, ki je podrejeno formuli uspeha, drugi naćini igre ne veljajo!
- Ko ukradeš karkoli, tega ne počneš samo zaradi prisvojitve lastnine, to pomeni mnogo već; je neke vrste preizkušnja, premagovanje strahu, varajoći občutek, da se ne bojiš te usrane družbe, ki tako brezskrbno in lepo živi.

Kaj naj to pomeni? Kaj nas uće? Uće, ne ubijaj. In ljudje? Kradejo na ta ali oni naćin, ubijajo na oni ali ta naćin. Bande, klope, prijatelji, ljudje brez vsega

se zbirajo na obrobju betonskih mravljisć. Kdo je uredil terminljak, kdo jih je naućil pravil življenja, čigav vzorec so?

Niste nikoli opazili resnićnosti zunanje nasilnosti, prikrito zgubljenost, naćine, kako bi našli kakršnokoli rešitev, kako bi kamorkoli zbežali? Jih niste videli pijano objokanih, kadar so klicali tisoće drobnih iluzij, katere so jim vrteli že davno? Ste jih sploh kdaj videli?

Za garažami raste nov rod, kdove koliko jih postane grajskih. Še to: baje ravnatelj že ves siv in senilen še vedno zalezuje in „vzgaja“ mlade.

O vzgojiteljih

Nekaj sem jih poznal, vsak od njih je pustil doloćeno sled, nezavedno, tiho.

Debeli Franćek s svojimi širokimi lićnicami in vrtajoćim pogledom. Imel je dvoje lastnosti: poznal je glasbo, obenem pa trdo roko. Njegovo in Mihoovo sem nekajkrat občutil. Da, Franćek, Miha in Sejo so bili ljudje, katerih se še danes izogibam. Nikoli ne bodo dojeli pomena besede vzgojitelj. To je v njihovi naravi. Ko sva se zadnjić s prvim srećala, po mnogih letih, nisva spregovorila besede, tudi pogleda sta se srećala le bežno. Oba veva zakaj. Metka, njen odloćni glas, ki je prehal od strogosti pa do najvećje miline. Povedala mi je tisto o zaupanju. Zaupanje je blazina polna perja in ko jo izgubiš, se stotine peres izgubi v vetru. Teško je iz taistih peres narediti novo blazino, teško pridobiti izgubljeno zaupanje.

In Franci, Franci, ki se je spraševal po mnogih stvareh, Franci, ki je spal s svojimi novimi smućmi. Včasih je z visokim glasom zapel staro slovensko pesem. Franci je širok človek. Na koncu Janez, ki me pozna bolj kakor kdorkoli. Ure in ure mi je poklonil, nikoli ni izkoristil svojega moćnejšega, višjega poloćaja. Predvsem mi je verjel. Morda je najvećja umetnost verjeti. Ne ve, da sem ga sprejel zaradi srca, ne ve, da sem se ob večerih spraševal, zakaj ni moj oće, mnogo tega ne ve. Prav je tako.

Koliko je drugih, naj vedo, da za njimi ostajajo sledi, mi smo sneg in teh sledi ne raztopi še tako moćno sonce.

O ljudeh

Prepletene roke v krog, en sam nori ples senc, tam kjer se konćuje svet, tam kjer domuje izgubljena sreća, tam domuje človek. Lahko se postaviš na sredo najprometnejše ceste in krićiš; lahko počasi hiraš ali jokaš; tam ljudi ni.

So v daljnih gajih, so na koralnih otokih ali v drugih galaksijah? Kje prekleta so ljudje, ko jih potrebuješ?

Kakor kresnice se hudodelci v mraćni noći, brez lune love med seboj. Kadar si, sam poišći človeka. V

vsakem človeku se skriva človek. Samo tavaj, išći, tavaj, išći, išći, tavaj in uspejo ti bo. Laće je vse razen srećnih naključij.

Si videl junake na pogrebnićm slovesu? Krćevito se smejiyo in dele nasvete. Človek pa je šibak in većno sam, človek je zver, človek je najćudovitejša ptica, človek je ogenj, zemlja, zrak, človek je samo človek. In poti nazaj ni!

Ljudi ne zanimajo gradovi, niti izgubljene sanje, niti garaže, niti ljudje: ljudje se ne zanimajo niti zase.

Ni res?

Vse je draće, življenje postaja nemogoće, bencin bo kmalu dva jurja in še to vreme, pa kriminala je vedno već, da, da, človek si ob tem prometu komaj upa na cesto, in mladina ...

Bodo ljudje res kdaj prepleti roke v en sam krog. Tam na balkonu, na eni izmed mnoćice kamnitih zgradb hlipa mlad človek. Sam je, nikogar ni, da bi mu šepnil besedo; eno samo toplo besedo.

O isti stvari

Ko preteće toliko in toliko časa, gojenca spustimo nazaj tja, odkoder je prišel. Zaželeno je, če to opazijo starši ali kdo drug.

Namesto zaključka

Rojenih kriminalcev in lopovov ni! Mladinsko prestopništvo je ena izmed zadnjih selekcij, ki se izdajajo od rojstva naprej. Ne vem, kako se počutijo živali v kletki, morda podobno kakor ljudje za zidovi. Osamitev, izloćitev in krepostni vzdih bogaboćejih obćanov:

– Mi smo čistí:

Ko torej pride mlad človek v zavod ali mladoletniški zapor, ima za seboj že dolgo pot. Tu se znajde že oblikovan, zaznamovan je s tem, da je prekršil zakone, ki jih vsaka družba skrbno neguje. Tu je v neki stavbi, tu so tudi strokovno usposobljenji ljudje, ki mu naj pomagajo na strokovno znane naćine in z metodami, tu naj spozna svoje zmotno življenje in svojo notranjost. Med sebi enakimi je, med težimi in lažimi primeri, z njimi živi, od njih hote ali nehoće sprejema in jim daje. Stran od doma je, redki obiski ga boleće spominjajo, da doloćen čas MORA ostati v zavodu. Mora živeti po ustaljenem, utećenem ritmu, pa naj je še tako blag. Mnoge reći počne iz enega samega razloga: TO PA MORAŠ!

Kaj v resnici se godi z mladim delikventom med njegovim bivanjem v instituciji posebnega pomena? Ali doživlja nova spoznanja, spreminja svoj odnos do sveta, svoje delovne in ostale navade, ali prebija z zakonom doloćeni čas?

V redu, strokovna veja pedagogike, specialna pedagogika s svojo najvećjo pridobitvijo – permisivno prevzgoje – dobiva nove humanejše metode dela. (Stare kljub temu niso izkoreninjene, nasprotno so v većini). To je vse prav in lepo. Doseženi rezultati te nove „posebne vzgoje“ so boljši ali vsaj enaki stari represivni vzgoji. Vendar prihaja do ključnega absurda!

Mladoletni delikvent, moteni mladostnik pride v institucijo tak in tak; samo tu ostane leto, dve, tri.

In potem se vrne nazaj v isto razbito družino, nazaj k istim prijateljem z ulice, nazaj v situacijo, ki je za njega mnogo teža. Okolica ve, da je bil v poboljševalnici, svari svoje otroke, naj se ne družijo z njim, ker zanj se pać VSE ve. Kako naj potem uveljavi sebe kot drugaćnega človeka, kako naj tisto, kar je (će je) pridobil tu v domaćem okolju, spremeni, vgradi v svoje drugaćno življenje? Najveć kar lahko naredi je, da se do neke mere adaptira, vendar se posledice kaćejo v razlićnih oblikah tudi pri navidezno prevzgojenih (smešna beseda), na novo vživetih mladostnikih, ki so nekoć bili na krivi poti.

Lahko se začno zapijati, iskati kakšne druge oblike bega; v svojem bistvu pa so enako nesrećni kot v mladosti. Drugi zabredejo dlje v blato, zdaj niso več mladoletni, nič več ni pravnih olajšav, zdaj razlićnim deliktom sledijo zaporne kazni, razlićnih časovnih razdobij. Veliko je zapornikov, ki so v svoji mladosti občutili grajske zidove. Na koncu poti so in postanejo većni povratniki. Institucionalna rešitev je trenutno edino mogoća, ni pa prava zdravilna rešitev, vsaj ne v takšni obliki, kakršna je uveljavljena sedaj. Mladostnika ne bi smeli iztrgati iz okolja, ga „popraviti“ in vrniti nazaj. Če so že institucije, bi te morale obstajati v okolju, iz katerega mladostnik izhaja. To pa so neuresnićljive sanje; (nekateri novi prijem pri resocializaciji v ZRN in skandidavskih deželah. Gre za družinsko obliko; moški in ženska žvita s skupino ne većjo od pet oseb; neograjeni izhodi, zaposlitev oz. šolanje na istem mestu.) neinstitucionalizirana obravnava, ki bi edina imela resnićne uspehe, pa je puhlo filozofiranje ter opravićevanje samega sebe in zdajšnjega stanja. Realna rešitev je v čimboljšem in čim strokovnejšem delu, vendar rezultati ne bodo boljši. Nasprotno, če že mladinska kriminaliteta ne bo skokovito naraščala, bo postajala „kvalitativno hušja“.

Teško je najti natanćno tehtnico, (takih tehtnic ni), ki bi nam pokazala čiste razloge družbene patologije, res pa je, da stopnja le-te kaće na vitalnost in zdravje obstojeće družbe. In kakšen je naš odnos do patologije družbe, kamor tudi spada mladoletno prestopništvo?

Dvoićen, neopredeljen s strašno prisotno željo; stran od umazanje.

Ce je alkoholizma vedno već, če je kriminala vse već, če narašća število samomorov, če ...

Kdo je kriv, če ne mi vsi?

Potrošniški vrtinec, mogoćno zastrašujoća beseda – razvoj melje vse ovire pred seboj. Razvoj koga?

Vse manj ostajamo ljudje, mnogo več merimo, razporejamo, izraćunavamo celi smo v formuli daj-dam; vse v naćinu preživetja.

Cena!?

Človeka ne moremo zracionalizirati do konca. Do kdaj in do kakšne mere, pokaže čas.

Nekje stran od hrupnih mest, nekako sami zase, samevajo gradovi.

Niso

**RAZCEFRANI LISTI STARIH PRATIK ČASOPISOV
SEŽGANIH PROTESTANTSKIH KNJIG KOT JIH VIDI**

(avtor se ne čuti odgovornega za bralčeve asociacije)

vojak:
v okopu
v nasadu pomaranč
v golobjaku
v puščavskem pesku

žebelj:
na križu
pod križem
zardi
z rdečim

fant:
na njej
na metki
na trati
na sosedi
na osebni izkaznici

zaljubljenca:
pred dohovnikom
(a nice couple)
pred policijo
pred grobarjem

sreča:
potuhnjena
mimo

bratrančevi (in drugi) otroci:
majhni
večji
pod figo
za eno figo

figov list:
postrani
(naj te ne premami)

bombe bombniki bonboni:
v botaničnem vrtu
v buenos airesu
barabe

leto:
hroščev
kobilic

taki:
hrošči
koloradski

čeprav maj: zaman čakate ljubezni

Objel sem nasmeh

objela sva smeh

objel nas je posmeh

poglej se

izpovej se

sem fantič bil
sem dekleta podil

greh je pesmi odpravljati kar tako
z roko
z nogo

SEŽGATI

pomladne noči

poletne noči

smrti

zavej se

piši se v rit

poljub madam!

ORWELOVA ŽIVALSKA FARMA

čebela in dva delavca
polž in dva podnajemnika
vrana in dva paznika

riba in dva ribnika
raca in dva časnika
kamela in dva vodnjaka

robot in dva programa
pesem in dve minuti molka
zoološki vrt in 5863 obiskovalcev v enem letu

slo vzbujajoča balona
sta obeležje tvojih pri

tvoj nasmeh krasi
dvoje s spuščaji okitenih usten

prazna vreča
je obris tvoje hrustljave zadnjice

nežno pronicajoče salo
zaliva počene šive tvojih oblčil

goličava tvojega mednožja
je sončni pašnik drobnih živalic

nemirno globino duše
izraža modrina tvojega steklenega očesa

sramežljiva rdečica tvojih lic
je ljubezenski pečat malarije

v bleščečo belino tvoje kože
Afrodita
je vtkana pesem smrti

ANDREJ DRAPAL

MOJE MIZE

I.

moje mize so okrogle.
na sredi imajo bel križec.
pod stolom sem pa jaz.

II.

miza je trda z mano.
jaz sem mehka z njo.
imam mehke dlani
in mehke blazine
na koncih prstov.

trda sem samo,
ko sem komolčna.

III.

moje mize so pijane.
na sredi imajo majhne kaveljčke,
ki dol visijo,
in se radi zakavljajo.
v mojo ali kakšno drugo rit.

od tega se prdi.

DA O KAVLIJH NE GOVORIM

I.

moji kaveljčki so zelenorjavi.
če se zakavljam,
se ne odkavljam več.
edini način je potem,
da se kaveljčki zlomijo
od neke zunanje
hude
sile.
da ne rečem nuje.

potem sem odkavljana.
potem sem čisto fri.

II.

kaveljini so taki fejsť fantje,
na katere se bodoče matere samoplodilke obešajo
in potem

visijo.
visijo.
visijo.
visijo.
visijo.
visijo.
visijo.

potem jih pa, revice zgarane, dol snamejo in jih
položijo na mrtvaške odre med cvetoče vence,
črne trakove z zlatimi črkami in sorodnike.

meso si
in v meso se povrneš.
črvi pa nože in vilice v roke.
amen.

MOJCA DOBNIKAR